
3 1761 08297472 6

Бібліотека Ч. 5.

„ШЛЯХ“

МИКОЛА СИНЕЖУПАНЕЦЬ.

ГОСТИНЦІ.

Збірка фейлєтонів.

Заходом «Просвітного Відділу Української Військової Місії».

ЗАЛЬЦВЕДЕЛЬ, 1920.
Накладом Української Військової Місії.

Вадим Д.

Бібліотека Ч. 5.

„ШЛЯХ“

МИКОЛА СИНЕЖУПАНЕЦЬ.

ГОСТИНЦІ.

Збірка фейлєтонів.

Заходом „Просвітного Відділу Української Військової Місії“.

ЗАЛЬЦВЕДЕЛЬ, 1919.
Наклад Української Військової Місії.

Друкувалися у часописі «Шлях» в 1919 році.

З друкарні С. В. У. у Зальцведелі.

1. «ПАМ'ЯТЬ».

Часописі «Голос Россіи» не подобалася вістка з Льозанни, що, нечеб то, антанта признала самостійну Україну.

— Заговорив, їй Богу заговорив!

— Та чого ж ви, добродію, кричите? Чого радієте, розкажіть толком? Хто заговорив?

— Та він же, він заговорив, «Голосъ Россіи». Хиба не чули? Про Україну заговорив, та ще й як! Раніще, в першому свому числі, він сказав, що має «про Украину свое особое и ясное мнѣніе», але... «скаже його після того, як висловиться Париж». Ну, я й думав, що він дотримає свого слова: раз сказав, то й зробить так, слова не зламає, хоч і як кортить його сказати.

Ото ж я й чекаю, заки той Париж висловиться. Признатись по правді, то мені не першина слухати ріжні вислови про Україну. Заплющивши очі, я можу сміливо сказати хто що думає про неї, дарма, що не лише думок людських не вмію відгадувати, як і кожен із людей, а навіть мов не багато знаю: російську, польську та німецької тро-

хи в полоні підучився. Але про Україну кожний, чи то Німець, чи Француз, чи Анґлієць, чи Поляк, чи Москаль—усі думають однаково: кожен бачить на Україні, нівроку їй, і хлібець, і сахарець, і вугіллячко, і сонечко, і... та чи ж мало що є в нас, добродію? Тож то кожен з них і норовить здерти собі який кусник.

Коли з'явився на світ Божий «Голосъ Россіи», то так таки й заявив, що має «свое опредѣленное мнѣніе». Після другого, третього числа я вже розкусив, що він із породи плазунів. Гордо, з гонором, одверто дивлячись в очі усьому світові—плазує. Рукавички і штанці час від часу обтріпає і... далі.

Про Україну—мовчить.

Аж ось—умер. «Скоропалительно» умер. Жаль, думаю, що без сповіди преставився, не облегчив своєї душеньки. Я вже й догадувався, що він може про нас сказати, але все ж таки хотілось бачити те. Мене, бачте, раз у-раз сміх розбірав, коли я читав оті старі, заскорузлі, потріскані гадки людей старого режіму, які наче мухи літають коло дзвіниці і бренять під вухом, яке прислухається до дзвонів. Мухи бренять про старе, гниле, кріваве для нас, а дзвони переливаються своїми голосами й чути в них не втому, як від співу мухи, а радість, силу до кращого життя, до завойовання свободи...

— Слухайте но, добродію! Залишіть вашу поезію. Верніться до «Голосу Россіи».

— Так от, преставився. Гадав, що зовсім, але то вийшла в них сварка, розбіглись і заки видавець (він не розбігся) підібрав нових фаховців, не виходив кілька день.

Почав виходити під гаслом: «Пам'ятаю, що був жовтень 1905 і лютий 1917 років».

— Туди к бісу! Став демократичним?

— Здавалось, що так. Я вже гадав йому квіток послати на родини, аж ось... із Льозанни донесли, що антанта признала Україну... Тут він і накинувся на неї. Щастя, Боже, що він має змогу лише через пліт кулаками розмахувати. А то не знаю, що воно було б.

Подумайте но лише, яка в нього злість з'явилась: «гайдамаки» Петлюри й червона ґвардія більшевиків одинаково «выжимаютъ соки изъ рабочихъ и крестьянъ». Це називається дивитись і не бачити. Або ж свідомо казати те, чого немає, а що нам потрібне. Або ж, ще инакше,—плазувати перед «паном Тодорком» і брехати що в голову прийде. Одним словом мене потішає той гонор, та гордість з якою він плазує, але стає жалко тих рукавичок і штанців, що він забруджує: тепер матерія в ціні і обережно носивши їх, можна довше ходити гарно одягненим. Ану ж попротираються, а нових нізащо буде справити? Пропаде праця, що плазував, пропаде й матерія. А що пропаде, то це так же правдиво, як те, що «Голосъ Россіи» пам'ятає що був і 1905, і 1917 р. р.

І мені здається, що він залишиться самітним і, об'єднуючи Русь св'ятую, буде співати на чужині:

Кру-ґом, кру-у-ґом я сі-ра-ті-і-і-іна-а-а!
Кру-ґо-ом я-а кру-ґлий сі-ра-та-а-а!

---

2. КОМУНІСТИ.

В хаті починає чим раз дужче темніти. На дворі не розбереш, що таке: вітер, сніг сипле, й тає, а до того ж і вітер якийсь дурний: дмухне так, що ледви барак не зверне, загуде в комині й наче приглядається до того, яке це він зробив враження на людей.

В хаті сидить двоє і ведуть балачку про комунізм.

— ... Що ж, це діло добре, коли почнуть усі працювати. Не все ж нам одним заливатись потом. Хай тепер і пани попрацюють, а ми подивимось і відпочинемо.

— Е... чекай-чекай! Усі повинні працювати. Значить, дивитись і відпочивати ти не будеш, а будеш робити.

— Так це буде не те. Раз диктатура пролєтаріяту, то він буде наче десяцький ходити й показувати.

— Та ні, так не буде. Візьми ти якого небудь ґенерала колишнього й застав його орати. Він тобі таких брил наваляє, що не знатимеш, як по-

тім і заволочити. Він тобі і плуга збавить, і коней заморить і чужу межу переоре...

— Е... стій бо й ти! Коли буде комунізм, то ніяких тоді меж не буде: все буде загальне і земля, і плуги, і коні, і все.

— Ну, на це я не згідний. Як же можна зробити, щоби я не мав землі? Та же я за для того, щоби її мати, й борюсь. За для того я й далі буду боротись. Коли я матиму свою землю, то я буду сам собі пан. А без землі що я буду?

— А ось слухай. Давно вже люде хотять відібрати від панів землю й самим її обробляти. Але як не крути, як не верти, а ніхто ніколи не був і не буде задоволений. Думали, думали над цим розумні люде, і придумали комунізм. Питав я одного знаючого чоловіка, що воно таке, так він сказав, що це наче спілка: що твоє, те й моє, а що моє, те й твоє. Більше я нічого не добився, але вже сам додумався, як воно мав би світ виглядати, коли б був комунізм. Перше всього все старе треба повалити. Мало того, що царя скинути і в панів землю відібрати. Треба у всіх і все позабірати. Почінаючи від панських грошей і кінчаючи твоєю віялкою і рештою твого добра—усе повинно бути загальне.

— То б то як? Та же я віялки не вкрав, а заплатив за неї своїми заробленими грішми і тепер ти прийдеш і будеш без спрося нею віяти?

— Так. Комунізм. Що твоє—те моє...

— Дулю з'їсиш!

— Побачимо. Та ти слухай далі. Все це ще не скоро буде і ти встигнеш свою віялку сам поломати. А от, як тепер бути з самим головним—із землею? Відібрати від тебе й від мене все—це ще не важне. Важне те, що треба кожного задоволити так, щоби він не перся назад. Кожного треба приневолити робити й кожному дати коло чого робити. Тепер от, по великих містах дуже багато людей живе, а землі близько міста для них не хватить. Отже треба зміряти землю...

— Та вона вже зміряна, а я чув навіть, що й зважили її.

— Ха-ха-ха! Та як же її зважили? На якій вазі? Отсе так сказав!

— Мені так один землемір казав, може й бреше, не знаю.

— Ну добре, хай і зважили. А тепер усе таки треба знов зміряти і через кожних п'ять верстов поставити балаган, а в ньому поселити людей, і вони будуть навкруги себе обробляти землю.

— Ну, а з містами й селами що буде?

— Усіх людей поселити по цих балаганах, а старе все зруйнувати.

— Це б то й мою хату зруйнувати? Та же я її лише за рік до війни збудував, яка ж вона стара? А жінка й діти що скажуть?

— Жінку й дітей теж поселити в балагані. Коли побачить, що так треба, то й мовчатиме.

— А коли ж то вона та й усі побачать, що воно так і треба?

— От тут то й зап'ята! Я вже й сам над цим думав і здається, що це не скоро буде. Треба школу якусь таку видумати, щоби як прийшов до неї, так тут тобі зразу, як на долоні і було б усе комуністично показане. Читати й писати у ній не вчити, бо то дурниця, то старе і його треба залишити зовсім. А потім, коли побачить кожний, що то таке є комунізм, тоді й цієї школи не треба.

— Ну, про школу ти краще мовчи вже. Ти читав оте об'явленіє, що якось було прибите на чайні? Там ясно сказано, що «школою ґлаза хотят закрить». Отжеж і тут так само буде. Ходи бач у школу і вчись мовчати, як у тебе все твоє майно забірають і гонять у якийсь балаган! Ні, цього вже не буде! Не хочу я ні комунізму, ні... нічого я не хочу!

— Та ти почекай! Не єрепенься, слухай! Ти зрозумій, що коли ти залишиш усе старе, то тобі й жаліти нічого буде. Це ми, знаєш, з маленькости вивчились жити так, як наші діди-прадіди. А коли тепер усе буде всіх і кожного, коли ні ти, ні я не будемо мати свого, а буде тільки наше, так чого ж тоді й не жити так? Принаймні, хоч і не буде власности, так буде рівність—усі будемо панами, усі будемо й мужиками. Не треба буде ходити й шапкувати, як до сієї пори.

Ти, от, почув, що хотять усе відібрати і тобі жаль стало. Не хочеш у балагані жити. Воно правда, тобі певно що й не доведеться цього бачити. А я так думаю: нам тяжко розлучитись із старим

укладом життя. Нашим дітям це вже буде легче. А вже пра-правнуки наші будуть жити в балаганах, будуть працювати, їсти й спати комуною. Їжа буде в усіх однакова, одежа, столи, посуда—все буде однакове. Усе буде комуністичне. Женихатись і вінчатись теж будуть комуною.

— Ну, відносно цього, то й тепер комуна. Он у нашого волосного писаря жінка за три роки, завдяки комуні—писарь, врядник, становий і паламарь—придбала четверо...

— Е, ні. Це не те. То було беззаконно, а це буде на основі загального, прямого, без ріжниці віри й полу права. Одним словом, аби хо:ів, то все можна зробити. І я, наприклад, дуже хочу, щоби комунізм як найшвидше запанував на світі. Чим лише зможу, тим помагатиму...

— Я теж хочу... їсти. Дай, слухай, шматок хліба повечеряти. Це тепер, коли антанта його дає, не твоя й не моя власність, а загальна. Так, що я до нього маю таке ж право, як і ти.

— Ну, вже, голубчику, вибачай. Що твоє, те моє, а що моє, те... те теж моє. Все те, що я говорив, є лише мої думки, і я аж на самому кінці коли вже всі згодяться так жити, тоді й я. А тепер ще рано. Бувай здоров! Піду спати.

---

3. ЗАЖДІТЬ.

Я тильки що вернувся з мирової конференції. Не довго я на ній був, але багато бачив.

Їх там четверо. Сидять за столиком, перед кожним папір і чорнило, і всі четверо думають глибоку думу.

Подивившись з боку, зразу вгадаєш, що чимось вони страшенно зажурені. Один навіть до того забувся, що й носа свого чорнилом вимастив.

Я через щілочку приглядався до них і вже хотів було заходити в хату, коли раптом почувся стук у двері і зразу ж в хату влетіло щось чорненьке, з блискучими чорними очима.

— Ось що, мої панове: коли ви мені не дасте Трієсту і всього иньшого, що на тому березі, то цим ви пошкодите не лише мені, але й собі. Ви повинні знати, що людність із того боку на половину вже наша і хоче злучитися з нами. Та і взагалі ви добре знаєте, що чим більше мати, тим краще для того, хто має. Отже ж, я надіюсь на вас, що ви мене не обійдете.

— Гм...—сказав один із чотирьох—ми вже думали було над цим, але... не ви один хочете мати

тамтой берег. Тут позавчора був один досить поважний для вас конкурент і теж саме нам казав, що й ви.

— Ну, я цього не хочу знати й відати. Я бився у ваших рядах і ви, надіюсь, цього не забули.

Сказав, повернувся і вийшов.

Входить другий «проситель».

— Цо то єст? Як то сє назива? Таже Львуф єст спокон вєку муй і тераз пшишел якісь Петлюра і хце єго забрацъ! Матко Боска, чи ж я мислїл, же оно так бендзє? Альбо з друґєґо боку тен Нємєц... Таже без Данціґу єст нє мислімим вшисткє жицє Польскі. Ви юж, пановє, зрубцє так, як я теґо хце, бо в пшецівним разі вшистка польска людносць бендзє на вєкі-вєкув нєщенсліва. Польска потшебує можа, нафти й зємі, і то вшистко нам не дає пойонць Нємєц, Українєц і іне лайдакі.

— Слухайте, добродію! Не репетуйте ви тута. Ми все полагодимо в відповідний спосіб. Ми найдемо дорогу до порозуміння, лише не воюйте. Ідіть і чекайте кінця нашої конференції.

Пішов. Приходить третій. Бряцає шпорами.

— Е... скажітє пожалуйста... Дѣло в том, что.. потому іменно... так как Россія развалівается.. Ну і большевізм, українізм, бѣлорусінізм, літовінізм, ґрузінізм, армянізм, фінляндіонізм, татароізм...

— Та чого вам, властиво треба? Хто ви такий?

— Честь імѣю представіться: світи Его Імператорск...

— Ах ти Господи! І казав же я, що погано ту свиту парили в дезинфекційній камері! От вони і порозлазились. Ви, добродію, от що: ідіть і чекайте, заки ваша справа вирішиться. Все це ми незадовго покінчимо. Все буде гаразд.

Пішов і цей. В дверях зустрівся з тим, що носить з пошти телєґрами.

— Ось вам телєґрама від Українців.

— Що це там у них сталося?—запитав той із чотирьох, що ніс у чорнилі, і розірвав наклійку.— Ти диви! Просять, щоби нашу місію змінити, бо тягне з Поляками.

— Ой, головонько моя бідна! Доки ж це буде тягнутись так?—загудів другий.

Два останніх нічого не сказали, але по них було видно, що й їм це надокучило вже. Тут раптом одчиняються двері, і в хату вскакує якийсь панок і чіпляється за клямку дверей, наче хоче когось не пустити в хату.

— Ви що? Чого це за двері вчепились? Тут мирова конфер...

— А там спартакус!

— А-а... Подзвоніть но в телєфон, щоби його прогнали.

— Уф! Шон век. О, майн Ґот! Скілько їх у нас навіть розвелось. Панове! Поможіть нам скоріще. Ви ж добре знаєте, що в нас великий кнап. Пришліть як найскорше їжі. Ми ж вам усе вже віддали. О, унзере канонен! Во зінд зі?

— Вже пливе їжа для вас. Не турбуйтесь. Ще

трохи потерпіть і все буде гаразд. Зачекайте, заки ваша справа вирішиться.

Пішов і цей. Ну, думаю, пора й тобі, Миколо, приступати до діла. Перехрестись, пом'яни царя Давида і всю його кротость, і рушай. Так я й зробив. Поправив жупан, зняв шапку і ввійшов у хату.

— Добриден, панове.

— Здраствуйте,—відповів один з них. Решта мовчки пороздзявляли роти на мій жупан і штани.

— Що скажете? Ми ще таких не бачили тут, а вже народу перебувало у нас зі всіх країв. Хто ви такий?

— Я—Українець. Полонений із Зальцведельського табору.

— Що?! Полонений? Чого тобі треба? Не можете ви там заждати, заки справа ваша вирішиться?

— Та ми вже, слава Богу, ждемо, тай ждемо, ждемо, тай ждемо. В деяких товаришів навіть терпець лопається і вони починають чіплятися за проходячі вагони, а їх Німці за це розстрілюють. А все це тому, що не дождемо ніяк повороту свого.

— Ну, так чого вам треба там у Зальцведелі?

— Та нічого, крім відправки. Відправляйте нас.

— Заждіть, заки мир буде.

— Та коли ж він буде вже? Ждали ми його перед Різдвом 1914 року—нема. Перед Великоднем 1915—нема. На Покрову—нема. Перед Різдвом—нема. Перед Великоднем 1916—нема. На Покрову—

нема. Перед Різдвом—нема. Перед Великоднем 1917—нема. На Покрову—нема... Нема й нема. Аж у лютому 1918 зробили мир, а не везуть. Казали що вивезуть, а—нема. Зробили мир в осени, повезли трохи і—стоп машина: кажуть холодно. Вже ось і тепло на дворі, вже, здається, можна й пішки йти, а—не везуть. Ви, спасибі вам, годуєте й поїте нас, але зробіть ще одну милость—завезіть нас до дому.

— Ну, голубчику, набалакався ти доволі вже. Іди й зачекай, заки ваша справа вирішиться. Коли б ви одні були у нас на шиї, то ми давно вже вас скинули б. А то от, як тільки настав Божий ранок, так без передиху ходять до нас, тай ходять. Той зі скаргою, той з домаганням, той з проханням, аж у голові гуде. Як тільки мир зробимо на основі пунктів ось цього товариша, Вільзона, так ви й поїдете.

Після цієї відповіди я надяг шапку й пішов з мирової конференції, міркуючи по дорозі, що з неї толку поки що нема навіть тим, кого на неї запросили, а про тих, кого не просили. то же й міркувати нічого: заждіть заки ваша справа вирішиться.

---

4. НА ЛІТАКОВІ.

В Анґлії збудували нової конструкції літака.

З ґазет.

Смеркає. Я, зі своїм товаришем, довгенько вже ходимо кругом цієї чудової нововинайденої машини і все ніяк не можемо попасти ближче до неї, як на сотню сажнів. А вона стоїть собі й наче дражнить тебе. Так і хочеться на ній політати.

— Кинь, слухай, ти цей намір,—каже до мене мій товариш.—Їй Бо, не варто гаяти часу, бо однаково не політаємо на ній.

— Зажди, зажди ще пів години. Я на власному досвіді переконався, що вартовий мусить якунебудь ворону ловити. От коли він почне її ловити, тоді ми на машину і—гайда! Ти ж подумай лише над тим, що це за машина! Лише кілька день тому назад її винайдено і щоби ми, маючи можливість, не політали на ній, то це була б не знаю, яка дурниця. А машина гарна. Таку машину трудно придумати, на що вже чоловік розумний.

— Розумний! Та від кого це ти чув, що чоловік розумний?

— Та як то? Що ти верзеш? Хиба чоловік

не є найрозумніща тварина на світі? Ти подивись лише на всі оці будинки, на залізниці, пароплави, на оцього нововинайденого літака, на всі оті старі, маленькі літаки, глянь у телєскоп та в мікроскоп і тоді що ти скажеш?

— Та те саме, що й казав: чоловік такий же дурень, як і розумний. В голові в нього є розум, як ти кажеш, але в сотню раз більше там дурниць.

— Ну, цього я вже не розумію.

— А от ходи швидше до машини, саме ворона до вартового прилетіла. Може полетимо. Тоді я тобі докажу, як два раза два, що чоловікові ще далеко до того, щоби бути справді розумним.

Ми скоренько шмигнули до нового літака, бо вартовий у цей мент як раз почав підкручувати вуса, побачивши в темноті якусь жіночу постать і не звертав на свій скарб, який охороняв, ніякої уваги.

Раз—два... Машина—др-р-р-р... Я за реґулятор, товариш ногою на педалі, й ми почули лише, як вартовий ахнув, і все опинилось глібоко під нашими ногами. Ні крику, ні гаму нє чути лише одні мотори деркотять, та ліхтарі Льондонські наче Іванові червачки блищать.

— Ну, от тобі перший дурень—вартовий.

— Та це то я знав і без тебе. Але ти взаґалі казав про чоловіка.

— Зажди. Побачиш і взагалі. А поки що, нам

треба пустити мотори так, щоби не гуло. Тоді краще буде й ми спустимось над саму землю.

Так ми й зробили. Чудовий літак наче велика хмара сунувся в повітрі без жадного звуку. Ми ліхтарів не світили і мабудь тим, що нас бачили з низу, здавалось, що це якийсь великанський звір, чи птиця летить понад землею і вони, певно, дивувались, чому не чути його стогону. А ми летимо далі. Ось ми уже у Франції. Перед нами Париж. Ми піднялись трохи в гору, щоби, буває, не зашпорхнутись за яку дзвіницю, або навіть за Ейфелеву башню, й через хвилину залишили Париж за і під собою.

Скрізь життя. Села, міста одне за одним пролітали ми і, нарешті, опинились у якійсь пустці. Наче Сахара, широкою смугою розкинулося під нами поле, але ріжниця та, що в Сахарі рівненький пісочок, а тут земля наче величезними свинями зрита. Кругом ями, ями й ями.

— Ось бачиш? Це робота найрозумнішого творіння в світі—чоловіка. Чоловік є та скотина, яка порила цю землю, знищила всі села, що тут цвіли, поломала усі дерева, які тут росли й пустила з торбами, зробила нещасними тисячі собі подібних. Розумно, скажеш?

Я мовчав. Полетіли ми далі. Через Німеччину на Австрію. На Карпатах ми злізли на кілька хвилин на землю, походили, подихали гірським повітрям і полетіли далі. Прилетіли над Сян.

— Дивись і тут. Бачиш оті хрести, що розкидані по полях? Це найрозумніщі творіння залишили пам'ятку того, які вони розумні. А придивись до берегів річки й ти побачиш, що вона здовж обкопана рівчаками. Ці рівчаки й ти копав, оплітав їх лозою, щоби пісок не обсипався і з них вистріляли в собі подібних. Розумно, скажеш? А ось давай пролетимо здовж колишнього фронту. Це досить цікаво подивитись зверху на нього. Більше побачиш і краще роздивишся. Ось дивись: бачиш ти отсі чорні, обгорілі стовпи, що де-не-де залишились і ці комини, що раз коло разу стоять на купах цегли, глини й каміння? Це були, братіку, села. В цих селах були люде, найрозумніщі, як ти казав, на світі тварі, які жили собі, працювали, й були щасливі кожний по свойому. Але прийшов такий нещасливий для них час і все пішло шкереберть. Не залишилося ні осель, ні хазяйства, ні щастя, ні спокою. Замісць усього цього подиви кілько хрестів понаставлювано над могилами. Це, голубчику ти мій, розумно? — Людство повідокремлювалось на череди і час від часу нападає одна череда на другу й лупить, як Сидорову козу собі подібних. Це розумно? От бачиш. А коли б той розум прикласти до діла, до справжнього життя, тоді було б добре. Але мені вже надоїло над ним жалкувати. Давай, слухай, повернемо назад. Треба вже й честь знати: політали трохи й віддати пора. Хай тішаться. Я більше ніж певний, що військове міністерство ломає вже голову над

тим, як би приладити цього літака до будучої війни, щоби з нього можна було кидати бомби.

Ми близько від Ново-Ґеорґієвська повернули назад через Німеччину до Анґлії. Пролітаючи над Берліном, подивились, як його вулиці поснувались дротом, бачили, як ріжні озброєні добродії питають у людей авсвайси, посміялись над ними й полетіли далі. Над Зальцведельським табором пролітали ми на другий день, як раз, коли на кухні загуло на вечерю.

— Або отсе, що полонених тримають до сієї пори, хиба це розумно, скажеш? За що вже над ними знущаються до сієї пори? Ой люде, люде! Довго ще вам треба метушитись, поки ви станете дійсно такими, за яких себе вважаєте!

— Правда, це дійсно дурниця—тримати полонених довше.

Мій товариш не відповів нічого, й ми полетіли далі. Прилетіли у Льондон у ночі і тільки що спустились на те місце, з якого піднялись, як нас, рабов Божих, сцапали і розлучили: товариша послали туди, де Макар телят пасе, а мене назад у табор.

5. НА ТОМУ СВІТІ.

— Що це від тебе так противно несе, наче від покійника? Здається живий чоловік, а так засмердівся.

— Еге! Несе! Від тебе теж несло б, як би ти стільки потерся коло покійників, як я.

— Як же це?

— А ось як. Нас із полону ніяк не зберуться відвезти до дому. То се, то друге перешкаджає. Ото ж зібралося нас шість чоловік і надумали самим іти до дому. Однаково не дочекаємось, мовляв. Але як іти? Можуть піймати і на пищу св. Антонія посадити. Думали, думали всі, й придумав я один—іти попід землю. Там немає ні жандарма, ні ніякої иньшої погані, що розплодилась тепер по світі, і в кожного порядного чоловіка, де лише прийде охота, питає авсвайси, та в кишені і торби заглядає. Там і не воюють. Усі на це згодились, і ми улучили хвилину, коли народ розійшовся по бараках вечеряти, забрались у третій барак першого бльоку, вишпортали дірку і один по одному усі полізли під землю. Я, наче капітан корабля, поліз після всіх, засипав за собою діру, щоби со-

баки не пронюхали, куди ми ділись, оглянувся в темноті і нікого й нічого не побачив. Моїх товаришів наче язиком злизало. Гукнув і сам насилу почув свій голос. Кинувся ґрабати діру—кругом цільник. Я назад—теж земля з-покон-віку не бачила лопати. Що ти його робитимеш? Заблудив! Під самим бараком заблудив! Вилізти на світ побоявся: ану ж попаду під ваху?! Німці з переляку підіймуть, чого доброго, стрілянину зі всіх своїх скорострілів, і пропадеш ні за пучку табаки. Сів я. Закурив. Порішив лізти, куди очі бачать. Ліз, ліз і намацав якусь дерев'яну скриньку. Обмацав—це була домовина покійника. Постукав у віко.

— «Ґерайн»,—каже якийсь жіночий голос.

— Чи заходити, чи ні?—думаю собі. Але втома взяла верх, я вже хотів спати і підняв віко домовини. В середині лежав чистенький, жовтовато білий кістяк. Крім довгого волосся під хребтом, ніякої одежі. З черепа на мене дивились дві чорних ями, в яких були колись очі. Я посунув кістяк під другу стіну домовини, поклав його боком і ліг рядом з ним.

— «От гарно, що ти завітав до мене»,—каже кістяк по німецьки.—«Я сорок літ лежу тут сама, нічого не знаючи й не виглядаючи з домовини.

— А скілько тобі було літ, коли ти померла? —питаю я її.

— «Дев'ятьнадцять».

— Це,—думаю собі, –мені в перший раз трап-

ляється. Та дарма. Що з кістяком, хоч би й дівочим. зробиш? Висплюсь, тай піду.

— «Знаєш що»?—питає кістяк, обіймаючи мене холодною кісткою руки за шию.—«Розкажи мені що небудь про те, як тепер живеться на світі. Розвесели мене, бо мені так тут сумно лежати одній».

—Е...—думаю,—біда, Миколо! Яким би ж її чортом розвеселити? Хиба полоскотати? Це, кажуть, чудово веселить дівчат. Треба попробувати, думаю собі, кладучи руку під пахву кістякові. Далі я провів своїми пальцями по її ребрах наче по струнах своєї бандури і—ніякого тобі враження. Ні, думаю, цим мертвих не розвеселиш, а иньшого способу не знаю.

— Тепер минули вже часи сміху,—кажу їй. —Ми отсе чотирі роки з лишнім відвоювали, дехто цей час просидів у полоні, багатьом то руки, то ноги повідривало, а багатьом і голови, так що тепер не до сміху, тим більше, що вже почали самі з собою воювати.

— «То то я ввесь час чую, що там у вас на верху якась тупотня та грюкотня! А то, виходить, війна!»

— Так, так. Війна. Багато тепер нашого брата, хлопців, загинуло. Та й цим, що залишились живими, теж не з медом тепер. Вашому братові, дівчатам, тепер ой як тяжко заміж вийти! А нашому братові, хлопцям, одбою від вашого брата немає. Хоч бери, тай плач. Але знаєш тепер ти

що? Я страшенно заморився. Спати хочу. Ти скажи мені, як треба лізти, щоби попасти під Берлін? Я раненько помандрую далі.

— «Іма прямо»,—відповідає.

— Бодай би тебе чорти взяли! —думаю собі, —Іма прямо! Куди тута в біса прямо? На право—прямо, на ліво—прямо, на зад—теж прямо, коли я ще під бараком заблудив.

Прокинувся я, добре виспавшись і тихенько виліз із домовини, закрив віко і поліз далі. Не знаю, кілька часу я ліз, аж ось виліз у якусь, наче підземну печеру. У куточку, зараз же коло мене, на якомусь пеньку сиділа Смерть і клепала бабкою свою косу.

— Добридень,—кажу,—тітко. Помагай бі!

— «Носить тебе тут під землею»!—відповідає тітка Смерть.—Мало вам верхнього світу, то ще й під землю лізете, анахтеми».

— Та чого ж ви, тітко, лаєтесь? Я ж вам не перебаранчаю косу клепати. Поздоровався, а ви лаєтесь.

— «Та як же вас усіх не лаяти?!»—зашипіла вона.—«День у день, день у день, заставляєте мене працювати. То піди більшевикові буржуя заріж, то буржуєві більшевика, то Німцеві Француза заріж, то Французові Німця, Полякові Українця, Українцеві більшевика, та вже й не знаю, як мене ноги носять скрізь постигнути! Пожаліли б стару. Ви там усе конозитесь за восьмигодинний робочий день, а мені доводиться ось уже п'ятий рік без

перерви працювати. Три коси вже увірвала, стинаючи вам голови, а ви все не втихомиритесь. Ось візьму, забастую, й чорта пухлого тоді будете без мене мати. Перейду на службу до буржуїв, так ті хоч будуть добрі гроші платити, а то ви вже й грошей добрих не маєте, щоби заплатити».

— Це діло ваше, тітко, кому ви будете служити. Ви мені скажіть, як тут пробратись мені до дому? Заблудив, знаєте, і не знаю як виплутатись.

— «Біжи в ліво. Пролізеш верстов із п'ять і можеш вийти на світ».

— Дякую, тітонько!—зрадів я і, не гаючи часу, подряпався далі, маючи надію, що через п'ять верстов буду хоч не дома, так на Україні, що однаково що й в дома. П'ять верстов я дуже скоро продряпався й почав лізти в гору. Аж ось подуло й вітерком, і я виліз на цей світ. Оглянувся кругом себе і побачив бараки, вартових і все иньше, що є в Зальцведельському таборі. Бодай ти, думаю, добра не мала, сама Смерть! Направила мене на дорогу!

— Та то, слухай, вона тебе не зрозуміла. Вона знає, що ти вже чотирі роки в полоні і завше вже, як ідеш у барак, то кажеш що «до дому», от вона й направила тебе. На другий раз, як будеш тікати, то запасайся ріжними авсвайсами і вали по верху землі. Ти грамотний і зверху не заблудиш, а то час дарма згаяв і мертв'яками засмердівся.

6. ПАНТРУЙГЕ.

Кожний знає, що тепер тяжкі часи. На що хочете, так тяжкі. А особливо тепер тяжко на так званих «добрих» людей. Під ними я розумію таких, що уміли б і хотіли б що небудь робити. Тепер ось повстало дуже багато нових держав, республік, як їх звуть. Кожна з них не має відповідних керовників, які могли б вести ту державу на добре.

В цьому я переконався, читаючи в часописях вістки про зміни міністрів. Я розумію ці зміни так: 1) Має держава міністра. Він не вміє робити державної роботи. Його зміняють. 2) Має держава міністра. Він ледачий. Його теж зміняють.

Чуючи про такі зміни чим раз частіще, а також знаючи, що новим державам треба фахових людей, я, маючи таких під руками, порішив приблизно оголосити їхні достоїнства й таким чином зробити три діла:

перше—задоволити держави, які потрібують «добрих» людей;

друге—задоволити «добрих» людей, які потрібують «поля» для своєї діяльности;

третє—задоволити самого себе, бо я завше хочу робити добро людям, бо ж я їх люблю, крім своїх ворогів (хто їх не має і хто їх любить?).

І так, я маю:

Ґенералів. Усі люде солідні (поважні), на мою гадку повинні б добре знати своє ґенеральське діло (а може й не знають; не можу на певне сказати), а що своїх підвласних у страху і трепеті триматимуть то за це ручаюсь. Можуть сміливо брати в руки міністерські портфелі. На цю посаду надаються вони ще й тому, що майже всі в могилу дивляться, хоч є й такі, що й довбнею їх не доб'єш. На щот «вознаґражденія», то це вже, звичайно, як міністрові полагається. Можна й більше, але ніяк не меньше, бо товар сам себе хвалить.

Полковників. Більшість із них люде поважні, сьомипудові, але є й легчі, є й зовсім на тараню похожі. Майже всі завидущі, але й енерґійні так, що коли якого доводиться викидати з хати, то треба найменьше двох «вишібал». Надаються на посади міністерських товаришів. Через те, що вони завидущі, то будуть із шкур вилазити, щоби підставити свиню міністрові й його портфель забрати, а через це й державна робота аж клекотітиме. «Вознаґражденіє»—як подобає, але не меньше того. (До цієї ж катеґорії входять і підполковники, бо я, скілько не прислухався, то не чув, щоби таким титулом кого небудь з них називав хтось. Все кажуть полковник. Але їх, здається, можна розпізнати по тому, як хто з них робить. Підполковник по-

винен більше робити, або, принаймні, вдавати, що більше робить від полковника. Це тому, що він ще більше завидущий).

Капітанів. *Усі*—народ працьовитий. Їх «про-ізводили» в чини лише за вислугою літ, які там полагаються. Є, правда, й «скороспілки» військового часу, але таких мало. Кожний надається на яку небудь посаду, похожу на завідуючого департаментом, або иньшу, подібну до цієї. «Вознаґражденіє» по умові з кожним окремо, бо вони хотіли б мати що найменьше, як у полковника. Та надіюсь, що в ціні можна зійтись. Вони люде уступчиві. (Сюди треба причислити і так званих штабс-капітанів. Причина знову та, що вони люблять, аби їх кликали чином вище. Але це не є небезпешно).

Поручиків. Хлопці, хоч куди! Один в одного, наче навмисне підібрані. Що найголовніще — не п'ющі. (Воно, положим, трохи й є, але хто без того може обійтись? При тому ж вони завше самі, без чужої помочі приходять до дому). Ці найбільше підходили б на діловодів. Я так думаю, що коли заведе яке діло, то водитиме, тай водитиме його, що аж остогидне. «Вознаґражденіє» хотіли б мати що найменьше ґенеральське. Це можна пояснити молодими літами їх. Хто був коли небудь молодий той завше хотів мати те, чого йому по штату не полагається.

Підпоручиків. Наче намальовані! (Може й справді так; я не хімік і не можу на певно сказа-

ти). Краса і гордість буде кожної держави, яка їх матиме! Можуть виконувати всі дрібні доручення, а з окрема дуже талановиті в сальонних справах. Танцювати можуть без передишки. (Ви можете сказати, що танці не державна робота. А я вам скажу, що це, звичайно, правда, але коли який небудь міністр, або їхня жінка, захотять не танцювати, а просто подивитись, як иньші, молоді, танцюють і не буде кому танцювати? Що тоді буде? Може превосходительство впасти в «дурноє распалаженіє духа», натворити неприємностей у міністерстві, міністерство натворить неприємностей у державі, а там бунт, забастовки і прочеє такеє. А все через танці це може статись). «Вознаґражденіє» хотіли б мати більше, як у самого царя. Але дати їм новенькі, блискучі погончики, й вони, наче діточки, будуть задоволені: ходитимуть як пави та по куточках, де люди не бачать, кривитимуть роти і коситимуть очі на нову цяцю.

Поки що на цих я й застановлюсь. До всіх, гуртом, можу додати слідуюче:

Їх, посадивши раз на яке небудь місце, дуже тяжко з нього зіпхнути. Значить із ними не може бути таких частих змін, як із попередніми. А це веде до того, що сусіди не будуть сміятись, чуючи про так часті зміни. Вони, розуміючи, що людство потребує фахових людей, дуже дорожать собою і при найменьшій небезпеці щезають, як камфора. Усі вони люде військові, і тому й держава, маючи таких людей, буде виглядати «боєвою».

Справді! Уявіть собі, що за міністерським столом, скрізь по ріжних департаментах, сінях, сальонах, на вулицях і т. д., і т. д., сидять військові люде. На ногах чоботи блищать. Пояс блищить, на плечах погони блищать, на грудях хрести і медалі аж ссяють! Порівняйте тепер їх із якою небудь цивільною печеричкою, що сидить за столом деяких міністерств! Звичайно, що перевага буде на боці військових. Правда, вони в мене не знають, крім чужих, ніякої рідної мови, але це, при помочі перекладчиків, можна полагодити. Даючи кожному, наприклад, міністрові п'ять перекладчиків (міністр балакає по російськи, 1 перекладчик по російськи й німецьки, 2—по німецьки й французьки, 3—по французьки й англійськи, 4—по англійськи й японски і 5—по японськи й литовськи, коли держава литовська), зразу видно, що держава та працює, живе на білому світі і приносить користь своїм горожанам, випорожнюючи їхні кишені від тягару грошей. А відомо ж, що «баба з воза, коням легче». А обиватель держави буде спокійно тоді спати. Хай, мовляв, боїться злодія той, у кого гроші є.

У мене, крім військових, є й цивільні «добрі» люде. Незабаром буде уміщена рекляма, а поки що, коли кому подобався хто з описаних зараз, то прошу звертатись на адресу:

Простонебаназемлі.

Б'юро праці

(Сніжинниця.

7. НАЧЕ КАЗКА.

Колись воно так бувало, що мені казали казки. Ріжні вони бували, багато в них бувало неправди, а мені, малому, здавалось, що то так і було, всі оті Змії Гориничі, Вовки, Відьми і все иньше. Потім я підріс, виріс, нераз роздумував над тими казками і додумався до того, що казка, хоч і як вона будь неправдива, а все ж таки повинна мати з чогось свій початок.

Так, з бухти-барахти, нічого не появляється на світі. Усьому повинна бути причина. Значить, казка має свою причину.

Тепер ось, маючи причину, я хотів би розказати вам одну «Наче казку», яку наші пра-правнуки будуть казати своїм внукам, а нашим і не знаю вже, як їх назвати, як саму справжню казку. Ті, звичайно, її слухатимуть, цілими ночами не спатимуть від страху, а потім і не повірять, що колись їхні пра-прадіди, чи як вони там зватимуть нас, усе те пережили.

Так от, слухайте ж мою «Наче казку», яка в 2369 році, наприклад, стане справжньою казкою:

«Жила-була собі на землі одна держава. Зва-

лась вона «Підстав Морду, Коли Тебе Б'ють». Кругом неї, як і тепер, були теж держави: «Залізний Кулак», «Гнила Колода», «Червона Шапка», «Жовта Макака». За цими державами були «Наче Люде» і «Морська Держава», а геть аж за морем була «Найкраща» держава. Одного красного дня довелось усім цим державам воювати між собою. Спершу почалась війна між «Гнилою Колодою» і «Гірським Сучком». «Підстав Морду» не витримала й таки підставила її, а «Залізний Кулак», побачивши, що можна бити, розмахнувся і—бабах! по «Морді», аж искри посипались. А треба вам знати, діточки, що «Підстав Морду» була держава не-аби-яка. Вона була здоровенна-здоровенна, так що й не знати, кілько вона мала землі, а до того ж на тих землях було кілька десятків ріжних народів, а кожний налічував що найменьше по кілька сот тисяч людей, а то все їх рахували міліонами й десятками міліонів. Правили ними, цим збродом, царь і кількадесять його прибічників, яким тепло жилось коло нього. Вони довгими роками крутійства й обману добились того, що народ у їхній державі став заляканий, з горя пив горілку цілими барилками і мовчки підставляв свою шию, коли хто з панів хотів ударити по ній. Від того й назвали пани свою державу «Підстав Морду».

Чи довго вони там воювали, чи ні, але багато людей з «Підстав Морди» попали у полон, де їм довелось жити так, що в решті-решт із колишніх людей поробились мощі, хоч зараз обмий трохи

і прикладайся до них. Це такий був їхній зверхній вигляд. Духово вони виглядали теж кепсько, бо полон розлучив їх з ріднею, у багатьох залишились жінки і маленькі діточки, і туга за своїм краєм не давала спокою цим живим мощам і з кожним днем сушила їх все більше й більше.

Коли ото вони були у полоні, піднялась у «Підстав Морді» революція. Заартачились мужики, перестали підставляти свої шиї під панські кулаки й поскидали й царя, й панів і всіх їхніх прислужників. Здавалося їм, що заживуть вони між собою гарно й по хазяйському, але скоро почали сваритися, битися між собою, поперебивали один одного, і все не могли помиритися, бо між ними хотіли встановити лад, в якому «все твоє—є моє, а моє—теж моє, а тобі дулю». Це, звичайно, не могло статись, і тому й бились вони.

Пани до всього того придивлялись і чекали часу, коли нарід переб'є один одного, і тоді щоби подобивати й рештки, які ще там залишились. Вони знали, що тоді легко буде справитись із «возставшими рабами».

А в полоні народ весь цей час нудьгував, даремно чекаючи того часу, коли він поїде до дому відпочити коло своєї рідні. За те, щоби повернутись до дому, до свого нещасного хазяйства, він не знати що дав би. Хитрі пани, підмітивши це, взяли і вдарили по цій живій струні. Загула вона. На ріжні лади загула. Одні гули, що не треба

їхати, другі, що инакше до дому не поїдеш. А до того ж і пани, забувши сором, не маючи жадного милосердя до вимучених полоном мощів, почали лякати їх, що коли, мовляв, вони й справді не поїдуть помагати, то їх так і не вивезуть.

Що тут робити? Бідолашні невільники були між двох вогнів, та ще й знизу припікало їх. І от, вони теж почали ворогувати між собою. Забули про те, що вони всі однаково нудяться, забули про те, що всіх їх поріднила одна нещаслива доля і зненавиділи один одного. Особливо це видно було на тих, що піймались на панську вудочку. Ці більш розумних і розсудливих в ложці води втопили б. Вони не могли зрозуміти, що вони таки й топлять їх, але крім них і всю справу визволення народу.

Добре. Ось через якийсь час, поїхали панські прибічники-мощі помагати панам нищити революцію. Їм казали, що вони будуть робити одне, а стали творити зовсім иньше. Народу в колишній «Підстав Морді» залишилось мало, і скоро пани одержали верх. Поставили нового царя, завели нові порядки і кажуть прибічникам-мощам:

— «Ви добре виконали свою службу. Ось вам новий цар, радуйтесь, на нього дивлячись, бо це вам, рабам, є сама найкраща плата—побачити царя. А тепер підставте морду його величеству, хай ударить».

Тут-то побачили мощі, що їх обдурили, що вони продали і своє щастя й волю, продали батька й матір, продали й тих, з якими вони їли одну

пайку, і за що продали? За мордаса його величества!

Заплакали мощі гіркими сльозами, та вже було пізно: держава знов почала зватись «Підстав Морду», і знов у ній пішли старі порядки, але в сто раз гірші від попередніх, бо пани стали в сто раз лютіщі, ніж були давніще.

Так от, діточки, що колись було на світі! Тепер воно дивно нам, здається казкою, а це є чиста правда».

---

8. ПРОТЕСТ.

Протест—це те саме, що й насильство. Ви здивовані? Не розумієте? Гм... Як же це вам пояснити, люди добрі?

Візьмім, наприклад, таку річ:

Армія Галєра, замісць того, щоби йти бити більшевиків (російських більшевиків), починає лупити Українців та ще й з заду. Очевидно, що ця армія, раз її озброїли, раз їй зведіли йти битись, так вона має більшу, чи меньшу *правну* основу *битись*.

Українці, почувши з заду себе стрілянину і побачивши, що з їхніх рядів вивалюються люде, яким куля попала в спину, здивувались і порішили, що їх окружила величезна сила Троцьких, Йофів, Раковських і так далі. Прочумавшись трохи від несподіванки, вони, звичайно, почали обороня-

тись. Инакше сказавши, вони запротестували зброєю. Потім появився протест словесний, коли вияснилось, що то «паньство поляци».

Значить: армія Галєра, на правній основі, б'є. Кого б'є, це річ иньша, але б'є.

Українці, на правній основі, не дають себе бити, протестують.

Що вони цим роблять? Не що иньше, як *насилують* свободу «дѣйствій» армії Галєра. Може ця армія хотіла «прорваться» через український фронт просто на більшевиків і розбити їх в пух і прах? Це, правда, темна вода во облацíх, але факт у руках:

Українці своїм *протестом зробили насильство* над «свободою дѣйствій» армії Галєра.

Другий приклад:

Візьмімо злодія і грабіжника. Як один, так і другий насилують чужу власність. Можна сказати замісць «насилують»—«протестують» проти того, що один має, а він не має, а хоче мати. У злодія і грабіжника поволеньки витворюється нахил до загарбування чужої власности. Злодій краде не для того, щоби прожити, а для того, щоби мати за що випити й закусити. Кожний злодій майже завше п'яний. Ну, а вкрасти що небудь—завше легче, ніж заробити те саме. От він і краде. Протестує проти чужої власности.

Має Галичина нафтові джерела. З них добувають гас, щоби світити в хаті. Польща таких джерел не має. Їй доводиться купувати гас. От вона

й міркує: замісць того, щоби заробляти гроші й на них купувати світло, чи не краще б було силою забрати усі ці джерела? Меньше праці, а багато користи. Крім того, що самій буде чим світити, можна ще дещо й продати, а на виручку— випити і закусити. Іде, б'є й забирає.

«Протестує» проти чужої власности.

Третій приклад:

Кожний чоловік, а коли таких людей багато, то кожний нарід, кожна держава—мають ріжні, так звані, «свободи»: свобода слова, віри, зібрань, рухів, торговлі, та чи мало ще ріжних свобід? Але... палиця має два кінці. Що одному свобода—для другого неволя. І кожний, хто здумає що небудь приємне для себе зробити, нарушає свободу иньшого, той протестує і протестом насилує свого противника.

Україна, як нарід, має право сказати, що так і так, мовляв, ми Українці, нас багато. Вільзон (з Америки) сказав, що можна самовизначитись і ми, мовляв, самовизначуємось. Тепер не такі часи, щоби бути під чужим пануванням.

Що вона цим робить? Протестує проти свого поневолення. А яке ж тут поневолення, скажіть на милость? Таже нам «Бог» дав одного царя з Москалями, одне правительство, одних Іліодорів, Пуришкевичів, яких і призначив панувати над нами. От і виходить, що, протестуючи проти свого поневолення, Україна насилує «право» Іліодоро-Пу-

ґришкевиче-Царо-Москалів панувати над нами, як то біля трьох сот літ велось.

Кожний громадянин свобідної держави користується у ній свободою слова, переконань. А Леніно-Троцький усіх своїх політичних противників вішає, наче тараню для просушки на жердці, а то й просто пристрілює. Що він цим робить? Протестує проти... проти... проти... Ну, та чорт з ним, проти чого він протестує. Я на самому початку сказав, що протест—це насильство. Він насилує чуже життя. Протестув проти чужого життя. А може він і боїться, просто-на-просто.

Це приклад невдачний я взяв.

Ось вам четвертий приклад:

Кожний чоловік, коли він лише живим родився, має право на життя. Кожний чоловік має й волю робити що небудь. Але не насилувати волі другого. Коли ж Жиди починають протестувати проти того, що поляки їх убивають, то цим вони насилують волю Поляків.

Ще раз кажу: протестувати—значить насилувати. І коли, наприклад, деякі народи протестують проти постанов тієї мирової конференції, що зібралась у Парижі, то вони цим насилують волю всіх тих, що там постановляють, раз, а два—не розуміють, що значить *самовизначення*. Як тепер ясно стало, рада чотирьох *сама визначує*, куди яка частина якогось народу має належати.

Думаю, що цих прикладів досить для того, щоби зрозуміти, що протест є насильство. Кожне

насильство в гарних державах повинно каратись. Значить усіх тих, що протестують, треба просто-на-просто карати тюрмою до самої смерти. А щоби преступники не мучились довго, так кожна сучасна «гуманна» держава добре зробить, як їх від разу перевішає.

---

9. ДЕНАТУРИЗАЦІЯ.

І що воно за люде, оті ідеалісти, народники, соціялісти, марксісти і всі до них подібні?! Їй Бо, не розумію! Таже то день-у-день, день-у-день говорить, пише, кричить, репетує, доказує, розбиває, долубається в теоріях, наче пальцем у носі і все на вітер. Усе на вітер, тай годі!

Ще націоналіст, сюди-туди, так може й має рацію проповідувати свою ідею. На що, мовляв, мають люде які небудь, наче курчата від квочки, відбиватись від своєї Батьківщини? Буду, мовляв, проповідувати, щоби жили в купі, мали свою власну державу, самі себе щоб управляли, направляли, приправляли та заправляли.

А що решта, так з якого б боку не глянув на них, зовсім не мають рації. У старовину воно ще з гріхом на половину й виходило, а тепер уже не те. Не вийде.

Але вони, от, не розуміють такого сучасного положення й гадають, що їм щось вигорить із їхніх намірів.

По мойому, так усі ці ідеї треба залишити. Криком, силою ніколи й нічого путнього не зробиш. Треба усі ці ідеї покинути просто-на-просто ходові історії. Через якийсь там час (не думайте, що через сотні літ, ні), яка небудь ідея викристалізується, наче соляна ропа, у правильні, один, як один, кришталі, і тоді кожний такий кришталь буде лежати коло такого ж самого другого кришталю. Це й буде роботою історії. Вона з'уміє їх розділити і поставити зовсім окремо один від другого.

І тоді всі ідеї не будуть перемішані, бо все зробиться само собою, й нічому ніщо не буде перешкаджати.

Що мій погляд справедливий, я маю під руками переконуючі факти.

Чули ви про Денатурківців? Чули, що є на світі Божому такий нарід? Ні?

Ну, так знайте ж, що він є на світі і досить великий, по скількости людей.

Живе він проти неба на землі, в одному з таборів для полонених.

Історія повстання цього народу зовсім не така стара як китайського. Куди! Це найновіщий нарід, що повстав під час світової війни, яку й ми мали честь робити. Цей нарід витворила війна. (А кажуть, що війна лише руйнує. От і не правда, бо ця збудувала новий нарід). Першим його пра-прапредком був полонений Федя, що мав трицять і один рік. З чого він повстав не відомо, як і завше в історії, але в таборі його ясно самовизначу-

вав дух денатурки. Як справжній фільософ, він ніколи, ні перед ким не розхвалював її, розуміючи, мабудь цілком свідомо, що вона сама себе хвалить. Пив і мовчав. На другий день з'їдав черпаків із десять супу і був такий же міцний і бадьорий, як і до випивки, лише цигарок не міг курити ще днів зо два.

Як завше буває в історії, його почали згадувати його потомки аж тоді, коли він виїхав з Німеччини і тут залишилась про нього лише пам'ять. А пам'ять роскішна! Ні один пророк, ні один соціяліст, ні один націоналіст, комуніст, імперіяліст, футболіст не мав стільки прихильників, як Федя! І це без жадної аґітації, без жадного розхвалювання своєї «порадничкі» денатурки.

Тепер денатуризація пустила глібоко своє коріння й вирубати його ніколи нікому не вдасться. Скрізь, куди лише не глянь—Денатурківець. Як не спить у рівчаку під ліхтарем, так путає ногами під кіосок, місце, де збірається після вечері ярмарок, а до обіду й після обіду до вечері—сидять крамарі і торгують, хто чим гаразд. Тут продається «распивочно» «порадничка». Якої ви хочете? Є лімонна, апельсинна, кофейна, лімонадна, перцовка, є водою розведена, є розведена на половину, чверть, на три чверті. А коли не вірите, то можете й самі розвести! Ціна від того не набавиться!

Денатурківці—нарід вельми дружний. Ходять завше, властиво в більшости, парами, і щоб там не було, завше підтримують один одного. Коли

один упаде—летить негайно ж за ним і другий в рівчак. Обійме першого, й заснуть мирно обидва. І тоді залишається сторонньому чоловікові дивитись на них і любуватись живою картиною. Бувають такі години, коли Денатурківців багатенько таки почиває під ясним небом. І я певний, що деякі лігаки, пролітаючи над табором, дивувались на ту «цѣпь», що відкривалась їхнім очам. Вони знов пригадували собі окопи, людей у них, «перебѣжки» і все иньше, зв'язане з війною і, мабудь, рішали, що в цьому таборі були великі бої, після яких залишилось так багато трупів. А ці «трупи», коли перейдеш коло них, лише хроплять, повідкривавши всі носові завертки. Деякі бурмочуть щось на своїй мові і лише коли-не-коли виразно можна розібрати, що то який небудь умовляє Морозиху не плакати й об землю не битись.

Кооперація у них дуже розвинена: завше п'ють кооперативою. Куди не глянь у барак, завше натрапиш на кружок, по серед якого красується «настоєна». У кожному бараці є свій такий кружок. Але цього мало. Ходять чутки, що всі вони хотять «объединиться» з усіма иньшими Денатурківцями, що волею судьби закинуті в иньші табори, в одну партію.

Для «объединенія» вже вироблена слідуюча програма:

Денатурківці усіх бльоків і бараків—єднайтеся! В отуманюванні голови денатуркою —ви найдете свою втіху!

Ми домагаємось:

1) Свобідної, явної, і тайної продажі денатурки по дешевій ціні, распивочно і на винос.

2) Щоби можна було явно й тайно, без ріжниці націй і віри, полу й віку, місця й часу пити денатурку, цри чому, щоби закушувати на основі самовизначення—хто чим хоче і щоби не заборонялось співати нам на нашій мові наші пісні.

3) Щоби можна було вертатись до дому в пізний час ночі без анексій і контрибуцій.

4) Щоби державна контроля слідила за вироблюванням чистої денатурки, без нафти.

5) Щоби були негайно вишукані нові засоби «гасити» денатурку, коли вона в кого небудь в середині загориться.

6) Щоби нас приняли у всесвітній союз п'яниць.

Хай живе распивочно і на винос!

Геть акцизників!

Наче й нічого. З часом ця проґрама розшириться.

І так ви бачите, що з нічого—повстало щось. Але цеє «щось» заставляє звертати на себе увагу. Тому, власне, що повстає воно з нічого! Я знаю кількох людей. Чоловік, як чоловік—в «здравомъ умѣ и твердой памяти». Дивлюсь через кілька день і—о, Боже!—Денатурківець! Ясні й недвозначні признаки: очі блищать, пика або біла, або червона,

волосся на голові спітніле і скудовчене, язиком і лика не зв'яже, ноги або підгинаються, або несуть свого хазяїна таким темпом, що яка б не була широка вулиця—йому все вузько і до всього того дух «порадничкі». І все це само собою. Викришталізовується.

До мене доходять чутки, що багато людей наміряються вступити до них в «обчество» але їх, принаймні деяких, спинює те, що вони не певні в тому, що «порадничка» відганяє бориславськими, чи дрогобицькими джерелами. Підозрівають, що то кавказькі, з Баку. А так, як кавказькі покояться в анґлійських руках, а антанта, до якої належить і Анґлія, заборонила полонених відвозити до дому, то вони от, як протест, постановили оголосити який лише можна бойкот антанті. З тієї причини й не п'ють.

Але мені здається, що Федя скоро зможе похвалитися незвичайно великим числом своїх послідовників, які не через пропаґанду, аґітацію, чи ще там що самовизначились, а просто історичним ходом подій зденатуризувались і далі будуть денатуризуватись.

---

10. ВОНИ РОБЛЯТЬ.

Є на світі Божому нарід, який зветься Полоненим. Можна сказати—полонений нарід. Можна сказати люде кількох націй, що попали в полон, тепер утворили окремий нарід полонених.

Я сказав би. що це не полонені, не окремий нарід, а щось таке нещасне, на яке вже жаль дивитись, але боюсь, що мене «люде» просміють. Вони, ці «люде», можуть сказати:

«Фе, Синежупанче! Що це ти пустився в жалощі? Хиба ж личить козакові жалкувати над собою? Хиба ж для полонених не роблять усіх можливих заходів? Хиба ж...»

Ну, та чи мало ж що вони можуть мені сказати? У них стільки ріжних арґументів, що мене зовсім зіб'ють із пантелику і я буду змушений лише очима кліпати від сорому. Ще добре, коли будуть відповідати. Вони, по просту, можуть і не поглянути на мене. Так, мовляв, базікає щось у синьому жупані, та більше й нічого. А потім зі всіх моїх слів вийде пшик і сміх. Ось це мене і стримує. Не можу. І тому не хочу ні перед ким словечка сказати. Хай роблять.

Ви, панове Полонені, запитаєте мене:

— А що ж то таке до сієї пори для нас зроблено? Ми щось нічого не бачимо з тієї роботи.

Я вам зараз відповім на це. Перше всього їхню роботу, навіть причину, з якої почалась робота, треба зрозуміти. А ви того не розумієте і через те нічого не бачите. Я знаю, вам хочеться хоч зараз, навіть не поснідавши, до дому їхати. Я певний, що коли б під час обіду, саме як ви стоїте перед баком з мисками в руках, сказали, що ось, мовляв, збірайтесь до дому, то ніхто ні одної ложки не сьорбнув би. Так від разу і по-

гнались би. Один поперед другого. І я певний, та й ви теж, що всіх нас вивезуть. Але то буде вже на самий кінець, коли вже нічого иньшого ніхто придумати не зможе. «Благодітелі» наші, правда, скребтимуть свої потилиці (наші вже), що з рук вирвався такий чудовий матеріял для оброблювання, але ми тоді будемо на волі, а поки що, то я з'ясую вам те, що зроблено для полонених і для чого воно зроблено.

Перш усього—забрано в полон, а не зразу ж убито в окопах, як тільки дістались ми до ворожих рук. Це для того не вбито, що віра християнська й міжнародня умова про полонених забороняють це. Коли б не цих дві причини, то пішли б наші душеньки в рай, лише хвостиками закрутили б.

Потім годували поганенько (не кажу погано, щоби гусей не дражнити) для того, щоби сили набірались. Инакше не придумаю, бо й «отечество» наше не дуже то помагало в цьому. Хотіло, мабудь щоби його «вѣрноподданные» як мур міцні були. Тому то й давали рано води, а в вечері пити.

Далі на Петра, чи перед Петром, не пам'ятаю добре, ріка умудрялась замерзати, мости валились як раз перед тим, коли нам пакунки підходили. Лагідно не приймали пакунків на пошті, коли батько чи мати хотіли послати синкові—все з тієї ж причини, щоби міцні були ми, як мур.

А то, ні з того, ні з сього, візьмуть і не пускають листів. Не можна послати письма ні з дому,

ні до дому. Тут причина цілком вже християнська. На що, мовляв, має чоловік непокоїтись? Може там у нього батько, мати, жінка, дитина померла, так на віщо йому, бідоласі, про це довідуватись у полоні? Може його хата згоріла, худоба погинула, град пашню на пні побив, так на віщо ж він, сіромаха, має довідуватись, що все його майно—це номері на кашкеті, лямпаси на штанах, та підошви-дерев'яшки з пантофлів? На віщо йому знати, що батьки й діти його як риба об лід б'ються, щоби прохарчуватись? Цього мовляв, полоненому не треба знати, і наш прямий обов'язок берегти його від непокойства, бо *він* під нашою опікою, а не батьки його.

Або ще візьміть теперішню «відправку». Ви думаєте, для чого це возять людей по тижневі, по два, а потім знову привозять у той самий табор, з якого вивезли?

Це не що иньше, як прогулька по свіжому повітрі. Справді. Сидять люде, позапрівали вже. Треба їм щось приємне зробити. Кажуть: «Збирайтесь. До дому поїдете!» Ті, звичайно, з усіх ніг. Приємно. Через тиждень їзди—вони знову в тому ж таборі. Тепер і «благодітелям« приємно: надули легковірних.

Здається цих прикладів досить вам, щоби й ви згодилися зі мною, що вони роблять.

Усе діло тепер лише в тому, щоби ці «вони» як найшвидше припинили свою роботу над Полоненим. Хай їй цур!

Ми вже бачимо цю роботу. Коли ж ви побачите наслідки тієї роботи? Невже ж вона полягає в тому, щоби дорешти, по християнськи, зробити з людей інвалідів, які цілими роками не зможуть попасти на свій шлях і довго-довго пам'ятимуть ці «усі можливі заходи»?

Але досить, панове! Не дотримав я своєї постанови й почав скаржитись. Кому? Їй Бо, не варті вони того, щоби їм показувати наші болі. Ці болі не для їхнього пуза і... нехай роблять. Я певний, що в них уже скоро не стане кебети «робити» далі. Доробились вони вже до ручки і скоро підуть на спочивок.

А тоді ми почнемо робити.

І—держись тоді шапка!

---

11. «КУЛЬТУРА».

Культура, кажуть, гарна річ. А я скажу, що не зовсім то вона й гарна, бо має два кінці. Культура взагалі каже про щось гарне, таке до чого повинен чоловік прямувати. І от, прямують: повироблювали пушки, рушниці-скорострiли, ґази, щоби людей і худобу душити, літаки повидумували спеціяльно для того, щоби з них людей убивати, словом техніка у двацятому столітті от-от стане на найвищий щабель драбини свого розвитку. Инакше сказавши, драбини, з якої видно, як найкраще вбити собі подібного.

На рівні з цими винаходами деякі химерні люде вигадали такий закон, який каже, що вбивство чоловіка—то є як найтяжчий злочин, за який на тому світі не буде ні дна, ні покришки, а тут убивця покарають так, що й небо як банька, а люде як мухи завбільшки покажуться.

І що найдивніще, так це те, що всі, до одного, люде приняли цю видумку химерного чоловіка собі за правило, усі, до одного, на всі гласи репетують про ненарушимість і св'ятість людського життя і всі, до одного, не хотять зрозуміти, що цей закон, таке правило зовсім їм не підходить.

Люде добрі! Господа правителі! Панове в довгих, з широкими і вузькими рукавами рясах! Закиньте ви цей закон до біса! Будьте ви хоч у двацятий культурний вік чесні й отверті! Скажіть ви один одному, що, мовляв, кались ти до дідька зі своїми законами, постановами, правилами і всім иньшим! Я, мовляв, постановив витрусити тебе з твого кожуха і коли ти, мовляв, будеш сперечатися, так я з тебе й душу витрясу!

Це, принаймні, буде чесно. Чесність злодія. Тоді кожний забуде, що то таке закон, беззаконіє стане законом, і ніхто не буде мати причини комусь і на щось скаржитись.

А то от, візьміть становище Жидів. Наслухались, бідолахи, гарних слів про право чоловіка на життя, наслухались вони про культурних людей, серед яких ще їхні діди маленькими бігали, прочитали вони всі ті писані закони та постанови, яки·

ми забороняється вбивство, й тепер, звичайно скаржаться на знущання над собою. Як це, мовляв, так? Усі репетують про добро, а нас б'ють. Усі такі св'яті, що хоч зараз на небо, а кров наша, з їхніх рук не змивається. Де, нарешті, люде?

Їй Бо, я б радив закинути усі ті гарні слова, якими ви закриваєтесь і просто казати:

— Лягай і вмирай, бо я того хочу і ніщо тебе не спасе від того.

Коли ви, панове, так скажете, то не бійтесь, що від того вас будуть уважати за некультурних. Не бійтесь. Ви культурними ніколи не були й не будете, і ріжниця між вами і дикарем-людоїдом лише та, що дикар б'є довбнею по голові, а ви кулю заганяєте в голову; дикар підповзе до своєї жертви, а ви можете на літакові надлетіти. Але дикар, коли вбиває дикаря, чи культурного, то й каже йому, що ти мій ворог і я хочу тебе вбити і злопати. А ви, панове? Ви, що тисячами вбиваєте, що ви скажете? У вас нема жадної причини, гідної, що б за неї вбити хоч одного чоловіка. І коли ви прикриваєтесь якимись гарними словами про культуру, цивілізацію і все иньше, а робите зовсім навпаки, то вам позаздрив би й дикар, що ви так тонко, так гарно вмієте оброблювати свої забаганки!

Киньте ж ви пускати порох в очі! Скажіть, що ми, мовляв, звірі були, є й будемо, і як звірі будемо рвати один одного, бо це є наша природа, якій ми не можемо суперечити.

Скажіть, що всі постанови, закони, приписи— усе те одна нісенітниця, якої ніхто не хоче й не може сповняти, бо ми ще не доросли до того й не доростемо ніколи.

Найдіть у собі стільки самоповажання, щоби це сказати, і ви аж тоді будете культурні, бо видно буде, що ви зрозуміли самі себе, свою природу.

---

12. ПО ПРАВИЛАМ.

Я—слабий чоловік. Не можу ворухнути ні руками, ні ногами. І все це по милости лікарів. Вони і ніхто иньший, зробили мене калікою на все моє життя.

Сталось це ось як.

Два, чи три дні тому назад я дістав на базарі образ. Образ св‘ятого Касьяна. Подобався він мені тому, що його пам‘ять св‘яткується раз у чотирі роки. Купив я цей образ і приволік до дому. В дома заходився його прибивати в кутку на найвиднішому місці, щоби кидався в очі. Ото ж озброївся я молотком, приставив стола ближче до стіни, забрав з собою цв‘яха і поліз на стіл. Почав забивати цв‘ях. Коли мав я вдарити молотком останній раз, стіл хилитнувся під ногами, і я від несподіванки, замість цв‘яха, ушкварив по пальцеві. Боже мій! Здавалось, що замісць того одного пальця, у мене на руці виросло щось товсте, наче сволок і легеньке, наче пір‘ячко, але болюче, наче саме око.

До тієї пори я зовсім наче не знав, що в мене є на руці той палець, і тут він виявив себе у всій величности малого, але необхідного додатку до руки. З гарячу пом'янув я усіх св'ятих з Касьяном на чолі, здушив того пальця другою рукою, а обидві руки колінами і застогнав найжалібніщим стогоном, яким я лише вмію. Але це не помогло. Застромив я того пальця в рот. Ще гірше стало.

Зліз я зі стола, підійшов до вікна і при світлі Божого дня побачив, що в мене замісць пальця— щось чорне. Що ти його робитимеш? Треба якось рятуватись, бо пече, як вогнем, в самому кінчику під нігтем щось смикає, наче туди шнурочок запустили, замотали його за саму душу і раз-по-раз смик, тай смик, смик, тай смик! Треба, думаю, йти до хвершала. Ото ж і пішов, бодай би його ноги не носили!

Прийшов до нього, саме він пообідав. Лежить, розвернувся на лежанці наче кіт і покурює люльку. Пика теж, як у кота після сметани, благодушна, яка тільки може бути в чоловіка після ситого обіду й гарної випивки, який до того ж зовсім не підозріває, що в людей є пальці на руках, і що по по них не гоже молотками бити.

— Рятуйте, пане хвершале! Ой, ой, ой!... Рятуйте!

— Що з вами?! Горить, чи що?

— Ой, горить! Вогнем пече!

— Та де горить? Диму не видно, та й люде не ґвалтують!

— Та ні! Палець... св'ятий Касьян... горить... цв'ях... Ой, пече! Касьян... хилитнувся...

— Нічого не розберу! Ви підождіть...

— Та яке там підождіть! Рятуйте, бо пече! Хотів Касьяна прибити і...

— А ви знаєте, що за вбивство по уголовной отвєтственності полагається...

— Та за яке ви вбивство? Господь із вами! Я образ св'ятого Касьяна хотів прибити, а прибив пальця молотком, і тепер місця не найду йому.

— От так би ви з самого початку і сказали. Тепер, по правилам медицини, ми будемо вас ісцеляти. Повірте мені на слово, що через десять хвилин я вас вилічу так, що ви ще півтораста літ будете жити.

— Та добре... вірю я вам. Робіть швидче діло.

— Зараз, зараз. Сядьте. Тепер, по правилам медицини, покажіть язика і дайте пульс.

— Та що ви, бійтеся Бога? Я ж не мала дитина показувати вам язика? А як що ви карбованці звете пульсами, то я вам десять пульсів дам, лише зробіть так, щоби не пекло.

— Ви не розумієте лікарського діла і, по правилам медицини, повинні робити безпрекословно те, що вам велять. Вистромлюйте язика!

Нічого робити. Вивалив я йому язика, та ще й кінчика до гори задер. На, мовляв, коли не бачив.

— По язикові нічого не показує, на яке небудь нарушення правильних функцій вашого орга-

низму. Пульс наче б і прискорений, але це, можливо, може залежати й від мого годинника, бо він завше відстає. Скидайте сорочку. Треба легені послухати. Гм... Щось хрипить. Знаєте, що я вам скажу? Ви повинні спати завше навзнак, бо...

— Та ви скоріще пальця мені рятуйте, бо я певно навпочіпки навіть не буду спати. Ніяк не буду спати!

— Ваше діло, по правилам медицини, робити те, що вам велять!

— Та добре! Буду як хочете спати. Хоч на кілочку, аби перестав палець пекти.

— Тепер встаньте. Дайте вашу ліву руку.

Ну, думаю, слава Богу, вже й до пальця певно недалека черга.

— Попробуйте підскочити в гору—каже хвершал, ненавмисне стиснувши мій болючий палець.

І я стрибнув. Ніколи в життю я так легко і високо не стрибав, та, мабудь, більше і не стрибну.

— Ой! Рятуйте! Мати Божа, всі св'ятії!

— О! Бачите? Тут у вас на лівій стороні вашого организму є якась ненормальність. Зараз ми її найдемо. Зараз.

— Та чого ж ви ще будете шукати? Та ж це отсей палець мене мучить. Ви ж подивіться! Я ж вам кажу, що...

— Що ви можете мені казати?! Ваше діло, по правилам медицини, мовчати і робити те, що вам кажуть. Ми є наука й ми знаємо, чим нéуки

можуть слабувати. Сядьте. Покажіть палець. Гм.. Це могло бути тільки від удару...

— Та від удару, від удару ж! Ударив так, що, дай Бог всякому, аж світ замакогонився.

— Ну, ми його зараз полічимо і вилічимо.

Приклав до пальця щось холодне, потім палець до чогось холодного, потім приклав тепле й до теплого, застромив пальця в густе, а потім помастив рідким і... перестало пекти.

— Ну, дякую ж я вам за поміч. Дай вам Боже здоровля. Піду тепер...

— Куди?! Ще не кінець. Ще різати будемо.

У мене й ноги підігнулись, світ пішов жовтими кругами, я став одразу якийсь легенький-легенький і лише в вухах задзвонило, зашуміло, наче ковальські міхи, в голові стало якось порожньо і... нічого далі не пам‘ятаю. Все щезло.

Опам‘ятався я вже в себе в хаті. Голова тяжка, гуде, стукає в ній, наче з десятьох кузнів і болить. Чортом болить кругом голови і все тіло. Хотів помацати голову, але права рука чогось прив‘язана здовж тіла. Що за дідько? Треба подивитись. Підвівся на лікоть лівої, розплющив очі і... праве око щось не розплющується. Що за лиха година? Почав кричати і докричався хвершала.

— Цитьте, цитьте! По правилам медицини, вам полагається спокій. Лягайте і спіть. Слава Богу, що опам‘ятались.

— Та що зо мною таке сталось?

— Нічого особливого. Ви попросту впали.

Зомліли. Падаючи, ударились головою об двері і розбили голову, зачепились носом за клямку і роздерли ніздрю, упали на підлогу і якраз попали оком на пляшечку, щастя, що маєте лише ліхтаря під оком, потім зломали ще руку і вибили зуба. Я, по правилам медицини, наклав вам скрізь, де треба пов'язки, компреси, поставив п'явки, банки, заклав руку у лубки і все, що треба, зробив як полагається. Шість годин ви були без пам'яти. Того пальця, що ви молотком прибили, я уже не різав, бо ви боїтесь цього, як я бачу, а, по правилам медицини...

— Ідіть ви під штирі вітри зі своїми правилами. Бодай би ви виказились разом із ними! Прийшов я до вас цілісенький, а тепер що з мене зробилось, га? Ідіть швидче, бо буде вам біда.

І мій «лікарь», по правилам розуму, щез.

---

13. СУЧАСНІ СПІВИ.

Ви хочете знати, хто й що тепер співає? Ну, то слухайте ж.

Француз: Случалось мені, і не раз, в степу варить пиво:
Пив Турчин, пив Татарин, пив і Лях на диво.
Багацько лежить і тепер з похмілля
Мертвих голов і кісток від того весілля!
(З «Дума Запорожця»).

Американець (Анґлійцеві, ще на мировій конференції, коли міркували над тим, як Німцеві дошкулить):

Та що ж бо ти, брате, робиш?
Як то можна св'яте місце
Постолом каляти?

Анґлієць (у відповідь):

Мовчи, брате!
Ми тут перед Богом:
Аби душа була чиста,
Постоли—нічого!

(З «Аби душа чиста», Руданського).

Німець: Пропала надія,
Розбилась сулія!
Горілочки повна була.
А випить хотілось,
Так, бач, не судилось!
Такая недоля моя.

Австріяк: (примовляє):

Розділиша ризи мої і о одежді моєй
метають жребій.

Турок (забираючись із Парижа і приготовившись тікати з Європи до Азії):

За дурною головою
Ніженькам робота.

Поляк (уявляє, що загарбав чужі землі):

Випіл Куба до Якуба,
Павел до Міхала!
Цупу-лупу, лупу-цупу,
Компанія цала!

Цупу-лупу, лупу-цупу,
Компанія цала!

Українець: То ж не грім в степу горгоче,
То ж не хмара світ закрила.
То ж «Татар» велика сила
Козаченьків обступила.
(Дума «Смерть Морозенка»).

Українець з Галичини:
Ой віддайте мене за Волошина,
Бо дівчина молода, ще й хорошая.
Ой віддайте мене за Татарина,
Бо дівчина молода, не поганая.
Ой віддайте мене, да за Турчина,
Щоби мені панщина не докучила.
(Дума «Кращий Турок, ніж польська неволя»).

Більшевик російський:
Раззудісь, плєчо!
Размахнісь, рука!

Більшевик мадярський (після того, як по приказу антанти забрався з Чехії й Угорської України):
Лучче було, лучче було не ходити,
Лучче було, лучче було не любити,
Лучче було, лучче було тай не знати,
Чим тепер, чим тепер...
Утікати.

Більшевик на Україні (передражнюючи):
Маскалікі, саколікі!
Паєлі ви наші волікі,
А калі вернетєсь здарови,
Паєдітє й астанніє карови!
(Дума: «Москалі на Україні»).

Колчак (стиснувши кулаки, запінившись від злости, до всіх народів Росії, які самовизначились, звертаючись):

Я научу вас свободу любить!!...
(Скрегоче зубами).

Полонений (вже п'ять років співає):

Визволь Боже бідного невольника
На св'яторуський беріг,
На край веселий,
Між нарід хрещений.
(Дума: «Плач невольників»).

(Від п'ятилітнього співу полонений уже захрип, і я думаю, що «ґосподін» Бог не розбирає вже слів, про що співає полонений і думає, що він, як то колись бувало, дякує йому за все).

Фактор, який набірає добровольців з полонених (потираючи руки):

Бодай вас, дівчата, які ви хороші,
Як у батьків ваших в кишенях є гроші!
Ми не добачаєм, що ви—кривобокі,
Горбаті, безносі, рябі, кислоокі:
Давайте нам гроші
І—будете хороші.

Жид: Ну-ну!...

(Про що він хотів би співати—не відомо, бо в той самий мент, як він проспіває перших дві ноти—його на місці вбиває пошесть, яка зветься «Жидівські Погроми». Я чув, що вчені збіраються таки найти ту бацилу, яка викликає цю пошесть, але щось не вірю цьому, бо заки вони зберуться,

то не залишиться вже ні одного екземпляру цього народу).

Вільгельм, німецький кайзер:

Засвистали козаченьки
В похід з полуночі.

Фаховці: Було колись на Вкраїні—
Лихо танцювало.
Та минулось. Жаль.
Да нѣчего дѣлать.

Дівчата і вдовиці:

Приворожим собі долю, а за нею жениха:
Хоч старого, хоч сліпого, хоч каліку... аби був!

Жених (побачивши свою «молоду»):

Да воскреснеть Бог
І разточаться вразі Єго!

Гудок на кукні:

Сходьтесь брю-у-у-кву їсти!

Я, а зі мною всі, хто чує пісню нашого гудка, давайте заспіваємо на мотив: «Глас Господень на водах вопієть глаголя», що ото на Ордані співають, слідуючу простеньку пісню:

Слухати гудкову пісню
Ми не хочемо
І просимо американських реґентів:
Навчіть гудок другу співати.
Коли нас тут тримаєте
То й годуйте ж добре нас!

---

14. ХАРАКІРІ.

Китайський президент заявив делєґації китайських патріотів, що Китай мусить підписати мировий договір із Німеччиною. Тоді деякі з членів цієї делєґації, яка складалась з купців, учених і студентів, намірялись зробити собі *харакірі,* як знак протесту проти передачі Шантунського пів'острова Японії. Це все робилось на очах самого президента, і, заки перешкодили делєґатам--троє з них досить тяжко себе поранили.

З ґазет.

Чудово! Їй Бо, чудово!

Ви уявіть собі, люде добрі, цю всю процедуру:

Прийшло кількоро людей. Самі патріоти (замітьте—патріоти). Приняв їх сам президент. Теж патріот. Що ви смієтесь? Думаєте не буває між президентами патріотів? Є, та ще й які!

Ну, так от, цей президент-патріот починає казати делєґатам-патріотам, що так і так, мовляв—не будете мати більше користи з пів'острова. Забірає його ота Жовта Макака й почне знущатися над нашими людьми, почне їх визискувати, здирати з них останню сорочку і так далі, і так далі.

Делєґати-патріоти цеє зачували,

До Господа Бога тихенько зітхали,

Один одному навіть не казали,
А всі разом по ножику в руки брали,
І кожен в своє жовте пузо встромляли.
Три з них свої тельбухи розвертали,
А решті зробити цеє помішали.
На знак протесту. Це ясно.

Але погано. На що чоловікові перебаранчати?

Таже це його добра воля була—розвернути собі ножем своє власне пузо.

Помішавши їм це зробити, ті, що помішали —зробили дуже негарний вчинок: вони зломали прадідівський звичай—

Зарізати себе, повіситися на воротях свого ворога, щоби цим йому допекти.

Ті, що помішали цим горе-патріотам це зробити—що найменьше є революціонерами найновіщого калібру.

Хотять такий гарний звичай внистожити зовсім.

Ви уявіть собі, що значить це слово, харакірі! Яке б добро, яка б благодать настала у світі Божому, коли б усі придержувались цього звичаю!

Найголовнійщого ворога—війни—ніколи не було б.

Усі, хто ще не зробив собі харакірі, зажили б, як у Христа за пазухою.

Ви уявіть собі:

Посварились двоє. Здорово посварились. В ложці води втопив би один одного. Коли б мав змогу, то війною пішов би на нього.

І от, в самому, що називається, розпалі своєї злости, ідуть один до одного під ворота, чіпляють мотузки, роблять петлі, стрімляють в них голови, підгинають до гори ноги і—пішли душеньки в рай, лише хвостиками закрутили.

Коли ж би не зробили вони цього, а счинили бійку, то не лише їм користи від того не було б, а й другим мороки прибавилось би: поліцейському (хай їм усім разом гикнеться) розводити, лікареві лічити, судді мирити і так далі.

А то просто:

Коли ти прохвост, коли ти злодій, розбишака, який мою зозулясту курку взяв, і кажеш, що то твоя була, коли ти мене на віки цим зневажив— так на ж тобі: піду й повішусь на твоїх воротях, або розбатаю ножем своє пузо!

І той має на своїй душі гріх.

Ось це тепер сталось із мировою конференцією й Японцями.

Усі вони мають на своїй душі три розпорених пуза. Три жовтих розпорених пуза китайських патріотів.

Це не що иньше, як перші наслідки миру.

Коли не перероблять його, не зроблять так, що дійсно всі народи будуть цілком задоволені, так незабаром уся Європа буде ходити з розпанаханим пузом.

Воно правда, трохи й невигідно мати розпорене пузо, але все ж краще, ніж війну мати.

А що найголовніще—так це голосна буде справа.

І корисна.

А нарешті зворушуюча. Це, так сказати,—положу живіт свій за други свої.

А ворогові страшно допечу. Він після цього не вийде між людей і вічно буде бачити розпанаханий живіт, або висолуплений язик.

Не знаю, чи правда, а ходять чутки, що й Японці і мирова конференція вже й собі точать ножики.

Я б радив не перешкаджати їм, нехай собі.

---

15. ІНФОРМАЦІЇ.

До Кам‘янця Подільського приїхала французька місія, щоби поінформуватися про бажання населення.

З ґазет.

Так... Це буває. Було вже, й не раз. Місії. Комісії. Делєґації. Депутації. Окремі. Загальні. Спеціяльні. Специфічні (були й такі, люде добрі). Фабричні. Заводські (не від слова «завод», а від слова «порода»—породисті, коли хочете). Цих останніх, здається, найбільше туди їздило до нас. І всі хотять інформуватися. Про бажання населення.

Воно й справді: чого бажає населення? Чого йому не стає? А особливо населення Кам‘янця Подільського. Тут не инакше, як заковика.

Я розумію бажання населення десь під Київом, Полтавою, в Харькові та в решті міст і сел України. Там може більшевики не дають йому спокою, так бажає спекатись їх, хоче спокійно собі жити, не знаючи горя і турбот. А в Кам'янці і коло нього? Чи може населення бажає прилучитись до Галичини? Так знову ж—нащо його питати? Галичину, от, віддали оті «п'ятеро» Полякам, і населення будуть «питати» аж через десять літ, чого воно хоче. Це, так сказати, змилувався Бог над раком, тай дав йому з заду очі, а тут так-таки од разу й питатимуть...

Ні, не розумію. Питати про бажання населення... Що ж то за населення там таке появилось, що його питатимуть про те, чого воно бажає? А найголовніще—хто питатиме! Це ж—о, Господи!—самі Французи в порозумінні, мабудь з Анґлійцями та Американцями! Сама антанта!

А ми, грішні, до сього часу мовчки нарікали на неї, що не звертає на нас уваги! Радій тепер, Український Народе! Ти вже впав в око сильним мира цього, і вони, як добрі феї, почнуть Тобою піклуватись. Ти, Український Народе, відірвався від Твоїх «опікунів» з обох боків і, як нерозумна, малолітня дитина, почав заводити небезпечні играшки у самостійність і таке иньше, від яких Тобі крім шкоди, нічого не було б. Ти не знав, що довкола Тебе самі вороги живуть і, вибрикуючи, погнався між них, почав галасувати про ріжні права й обов'язки, не помічаючи, що вороги скрізь

понаставляли на Тебе пастки, в які Ти мало-мало і не попався.

Але світ не без добрих людей. Щоби сохранити Твою шкурочку для себе, щоби дати Тобі пожити так, як Ти ще не жив, Тебе добрі люде приділюють до безпечних хат, у яких Ти не знатимеш ні горя, ні турбот: Угорську Твою частину—у чеську хату, всю Галицьку частину—у польську хату, Буковинську частину—у румунську хату, мамалиґу їсти. Коли будеш розумний, Український Народе, коли гарненько попросиш, щоби Тебе пакосники за чуба не смикали, то й решту Тебе приділять: кого до Росії, на «демократичних» началах, кого до Донщини, щоби ту ж Росію скріпити, кого ще до Польщі, щоби не нудно було в розлуці жити, а декому то й Туруханського краю (у Сибірі, куда царь відправляв усіх політичних «злочинців» у зсилку) не минувати. Всіх поприділюють. Нікого не залишать, тільки будь розумний і покірний, бо покірне телятко двох маток ссе, а з Тобою зроблять і навпаки: Тебе будуть дві матки, а то й більше, ссати.

Гнись, Український Народе, зігнешся—спину не зломаєш, а почнуть Тебе гнути, то, чого доброго спину зломлять.

Не нарікай ніколи на свої кривди, Український Народе, бо Тебе нікому вислухати. Ти ходив завше у верзунах, коло Твоєї ріллі чорної і крім тієї ріллі ніхто не знає й не хоче знати про Твою кривду. Не пнись же Ти між людей у то-

неньких рукавичках: вони не протягнуть Тобі руки, бо побояться випачкати її о Твої мозолисті, черстві руки.

Вони поінформуються, вип'ють і закусять, подивляться на Тебе, Український Народе, запишуть навіть Твої бажання, скажуть, що, мовляв, поможемо Твоїй біді і віддадуть, куди їм буде любо, бо то для них треба, щоби гарно було, а не для Тебе. Для того вони й інформуються. Без того не робиться діла.

Тебе, Український Народе, теж треба де в чому поінформувати. Так слухай же:

Випростайся. Не гни спину ні перед ким, бо минув той час.

Згуртуйся весь в одне тіло. Не розбрідайся, як череда по степу без пастуха. Тоді матимеш силу.

Роздивляйся добре по сторонах, щоби не помилився, де ворог, а де приятель.

Тобі не стає сили боротись зі своїм ворогом. Ти просиш у «приятелів» помочі. Так проси ж її таким тоном, щоби вони побоялись не дати її. Коли приятель, то не тільки для того, щоби доїти Тебе. За це можна їм і на двері показати.

Не бійся: смілий, згуртований, гордий свого ім'я і знаючи свою силу—Ти відстоїш Своє місце серед народів. Тебе не будуть дарувати панам і не приходитимуть тебе питати, чого ти бажаєш, бо ти сам без їхніх запитів зможеш не бажати, а домагатись.

І то—рішуче домагатись.

16. ДОБРАЛИСЬ.

Василь Брюква рівно п'ять років відкринькав у полоні і так захотів до дому, що одної ночі утік з табору в світ-за-очі. Та й справді! Чоловік за цих п'ять років пройшов тут вогонь, воду і під арештом сидів; змучився і знесилився так, що дай Бог всякому; дурили та обманювали його краще від цигана, який хоче всукати якому небудь дядькові старого коня, кажучи, що тому всього «три» роки; пообіцяли врешті відправити, взувши та вдягнувши його і замість того—самі виїхали, а Василя обдертого і босого залишили в дурнях. Як же ж тут терпіти? Ото ж Василь ще з одним своїм земляком однієї чудової ночі взяли та й майнули з табору.

Місяць саме сходив, великий і червоний, на небі ані хмарки, кругом тихо ані травичка не ворухнеться, скрізь пахне теплим паром землі, трави, достигаючої пшениці, так що й вартові коло дротів забули уважно стерегти чужих невільників і, дивлячись на місяць, повіряли йому свої мрії про Ґретхен та Маріхен. Цим і скористались Василь та його земляк, перелізли попід дріт і поповзли здовж

борозни у степ, прямуючи до невеличкого ліску, що був з на пів верстви від табору. Добравшись до нього, вони схопились на ноги і бігом подались далі, тікаючи з неволі. Полями, лісами, обминаючи села, вони до ранку були у «Чортовому Лісі» (Teufel Wald), а тут можна було бути трохи безпечніщим, вони це знали, бо ліс досить великий і сюди, особливо в гущавину—ніхто не заходив. Лише кози спокійно паслись, та зайці бігали.

— Ну, давай відпочинемо,—каже Василь.—У мене давно вже в колінах трясеться.

— Як давай, то й давай, але не довго. Ще піймають, то знов будеш кринькати.

— Чорта пухлого піймають, а не нас. Ми тут не довго будемо, а як заберемось далі в ліс, тоді й заснемо трохи, поміркуємо куди далі прямувати і будемо дньом спати, а в ночі мандрувати. Днів через вісім будемо коло границі, а там не піймають вже нас.

— Ну й втомився ж я!—каже Василів земляк.—Від коли живу, то ще не бувало такого. Трохи боязко мені.

— Ще що видумай! Тут крім зайців нікого нема, а цей не з'їсть же тебе, бо великий та й сухий ти. Не вгризе.

— Вгризе, чи не вгризе, а рушаймо далі. До вечера заберемось таки далеченько в ліс, а там будемо спати.

— Ну ходім, коли ти боїшся.

— Та я не зайців боюсь, а Німців. Кажу ж — піймають, то знов будеш кринькати.

— Та добре, добре! Вже ж ідемо! Роздзвонився, як на Великдень. З тобою, здається, далеко не втічеш.

Земляк нічого не відповів, лише озирнувся по боках і мовчки пішли вони далі. Над вечер забрели в таку гущавину, що вже й у земляка Василевого минув страх і вони, підвечерявши, полягали на траві і заснули.

Ніч, як і попередня, була тиха й гарна. Ріжна звірина повилазила і почала скубти траву, та гратися при світлі місяця. Десь недалечко загавкав лис. За ним другий...

Василь прокинувся наче холодною водою облитий і, затримуючи дух, почав будити земляка.

— Вставай, Микито, Німці йдуть з собаками... Микито! Вставай, бо Німці з собаками йдуть!

— Га? Каву несуть? Набери в мою миску і постав на полиці...

— Я тобі зараз кулака поставлю на потилиці! Вставай, бо Німці з собаками йдуть! Послухай як гавкотять...

— Не хотять? Налийте там в мою миску! — крикнув Микита з пересердя.

— Та цить, бодай ти запався! Яка тобі кава, дурню? Німці йдуть з собаками, ось.

— Де?!..

— Ти послухай, гавкають... Тікаймо скоріще!...

— Ну й дурний же ти, подивлюсь я на тебе,

Василю. То лиси гавкають, а ти вже й Німців приплутав.

— Хиба ж лиси гавкають?

— Авже ж гавкають! Ха-ха-ха! От дурний. А ще каже: я, я—Василь! Спи, краще.

Василь, збентежений словами земляка, повернувся на своїй траві і незабаром задрімав. Микита, хоч і заспокоїв товариша, про те сам був неспокійний. Якийсь безпричинний страх, мов холодна гадюка почав заповзати йому в душу і він, обливаючись холодним потом, довго ще перевертався з боку на бік, поки заснув...

А ніч минала. Вже й місяць заходив і через дві-три години сонечко зійде. Кози, почуваючи себе безпечними, спокійно вищіпували свіжіщу травичку і одна з них почула, що в високій траві є хтось незвичайний. Підійшла зовсім близько до втікачів і цікаво розглядала їх, дивуючись, мабудь, відкіля вони тут взялись. Подивилась, повернулась і хотіла спокійно продовжувати своє діло, коли раптом Василь почув, що у високій траві, зовсім коло його голови, щось тупає. Як живі, в його уяві піднялись Німці, собаки, табор, арешт, недавній жах, навіяний лисами і все це заставило його підвести голову. Коза від несподіванки й собі перелякалась, як блискавка вдарилась в ноги, а тікаючи, з усієї сили вдарила Василя задніми ногами просто в ніс і щезла.

Від болю й страху Василь закричав на весь ліс, а Микита, з просонку і не знаючи в чім діло,

почувши несамовитий крик Василя, кинувся тікати, натикаючись в темноті на дерева, дряпаючись через кущі, поки зі всього розмаху не налетів грудьми й носом на сосну.

Тут уже й Микита заревів як бугай.

Василь, почувши, що й земляк реве, побачив у своїй уяві, що це вже не жарти і—хода, обминаючи кущі. Так біг він хвилин з п'ять, забираючи в ліво, коли раптом, під сосною побачив якусь чорну тінь і повернув назад, думаючи, що то Німець.

Микита, ударившись о сосну, звалився на землю і хвилини три не міг підвестись на ноги. Потім встав, обтер рукавом носа, з якого текла кров і опершись руками о сосну, думав, що його робити далі. Коли тут—почув, що хтось біжить, тяжко дихаючи і біжить просто на нього. Хто ж би це міг бути, крім Німця, що хоче зловити Микиту з Василем? Значить треба тікати і земляк—хода від Василя, бо то був він, який саме повернув тікати від Микити.

Так вони відбігли один від одного з на пів верстви і поставали, прислухаючись чи не чути погоні. Але її не було. Все було тихо, лише пташки починали співати. Стало розвідняться.

Коли зійшло сонце, обом повеселіщало на душі, обидва стали сміливіщі і пішли шукати один другого.

Довгенько блукали, але зійтись не могли. Нарешті Василь почав тихенько кликати:

— Микито!.. Микито!.. Еге-ге! Микито!

— Ja, Микито! Во іст дайне Микито—почув Василь голос Німця і з за кущів вийшов з рушницею жандарм.

— А, бий тебе сила Божа! Докричався...—майнула в голові Василя думка.—Тепер треба здаватись, нічого не зробиш.

— Іх фраге діх—во іст Микито?!—визвірився Німець.

— Шукай, може зловиш!

— Кинь, Василю, не сварись,—каже сам Микита, показавшись з за кущів, з другого боку.—Я тоже здаюсь.

— Альзо: марш!--скомандував Німець і погнав їх у недалечке село.

До вечера Василь з Микитою були в таборі під арештом.

---

17. ГОСТИНЕЦЬ.

В одному таборі полонені на вічі ухвалили домагатися, щоби їх вивезли в Італію. Там не так тяжко буде перезімувати.

Чутки.

Справді гарно. І багато користи. Для всіх користь.

Розділю цих «всіх» на двоє: Ситих і Голодних.

До перших, звичайно, будуть належати ті, що

мають у кешенях... теє-то... як його... ну, гроші. Багато грошей.

Крім грошей ще й веселу вдачу. Байдужість до чужої біди, Сіркові очі (не запорожця Івана Сірка, а того, що гавкає), «слабе» здоровля, «переутомлення».

До других належатимуть полонені. Не мають вони грошей; вдача їхня далеко не весела; до чужої біди вони не байдужі, бо на собі спробували п'ятилітню біду полону; очі в них звичайні; здоровля гарне, бо п'ять літ не їли иньшого сала крім брюкви і до сієї пори живі і здорові, хиба де кого хлопчаки-вартові підстрілять серед темної ночі, так той, звичайно, «недомагає» кілька днів, а потім вже умірає; переутомлення вони не знають, бо за тяжкою роботою не мали коли про це й подумати.

Значить: Голодні, маючи над собою опіку Ситих, які навмисне тримають їх за границею, сміло можуть домагатися, щоби їх ще куди небудь повезли. Надоїло ж на одному місці сидіти.

Ситі ж, маючи під своєю опікою Голодних, сміло можуть задоволити їхнє бажання.

Тепер про користь.

Для ситих вона полягатиме в тому, що живучи коло полонених в Італії, вони не будуть потрібувати їздити на далекі курорти, щоби направити своє здоровля, відпочити від переутоми, висипати чорти зна на що гроші, а потім скребти потилицю.

В Італії це все, так сказати—в дома. Тут тобі

й море з двох боків, тут тобі й небо синє-синє, безконечне, тут тобі й воздух, весь напоєний апельсинами, ріжками, цитринами, тут тобі й квітки які хоч.

Їздити на курорт зовсім не треба, він скрізь. Навіть у запічку і то курорт.

А коли так, то й справи краще підуть. Піде, скажім, який небудь з Ситих подихати свіжим воздухом.

У Німеччині, так треба відпустку брати, передавати справи другому, їхати, товктись, час гаяти.

А в Італії, коли приміром треба було б кому небудь подихати свіжим воздухом—одчинив вікно і готово! Захотілось на море подивитись—виліз на дах хати, коли нема близько якої дзвіниці і дивись.

Коли, приміром, в Італії трапиться яка справа, так раз-раз, покрутив у телєфон і полагодив, не дивлячись, що на море залюбувався, бо воно в дома.

А тут чекай заким приїде, та ще бійся, що потяг зверне з рельсів, захотівши по мнякенькій травичці побігати, а як приїхав, то треба відпочити...

Словом не вигода.

Для Голодних, крім того, що нова місцевість, нова «заграниця», буде ще деяка приємність.

Перше всього нова хата. Відомо, що в новій хаті, нехай то буде навіть барак, приємніще жити, чим у старій, до того ж ще й дірявій. У новій рідко коли приводиться чіпляти ріжні манєрочки

та пуделка до стелі, щоби збирати дощову воду іменно у манєрочку, а не за пазуху. Тепер спить який небудь полонений в старому бараці, а вода капає йому зі стелі межиочі. В новому бараці цього не буде. Не буде й вітер в ньому дути.

Потім, замість брюкви, цього «сала»—в Італії можна дістати макаронів. Вони далеко кращі від брюкви.

Роздивляючись у новій місцевості, Голодні ще років з на два забудуть про свій край. Хиба ж це не вигода? Прямий рощот!

Що цитрини їстимуть вони без хліба, це вже не такий великий гріх, як той, що вони тут инколи прокрадуться з оселедцем.

Оселедець далеко небезпечніщий від цитрини, не дарма ж і власти велять їх просто напросто «конфіскувати», коли піймають.

А ріжки! Господи! Таже то благодать Твоя і нині, і присно, і во віки віков! Тільки ріжками одними можна Голодних тримати два роки довше, чим по закону полагається!

Тепер про наслідки.

Коли вивезуть Голодних в Італію, так вони зразу успокояться. Про «до дому» забудуть і думати. Тоді вже нічого буде їх боятися, бо вони матимуть макарони, цитрини і ріжки. Чого ще їм більше треба? Кожний скаже, що нічого.

Ус'м Ситим не треба буде ломати голови над питанням: куди його поїхати?

Вони будуть в Італії і там усе матимуть, чого тільки потрібує їхнє знервоване, ослаблене тіло й дух.

А тепер порада:

Не будуйте табору близько Везувія. Ця гора-вулкан навіть в наші часи, не дивлячись, що коло неї самі Папа Римський—досить небезпечна. Від вогню цієї гори полонених тяжче оборонити, чим від поганого впливу більшевиків.

Перед більшевиками можна зігнати полонених у табори і стерегти, не випускаючи, а Везувій, коли розкриє свою пащу і коли поллє з неї гаряча лава—зразу амінь зробить з усіма полоненими і тоді, як з оселниці метелик, так із ситого—голодний зробиться.

---

18. ТХОРІ.

Київська нарада чорносотенного духовенства порішила звернутись до митрополита Антонія з проханням про негайне скликання «Всемалоросійського» Церковного Собору для вирішення ріжних релігійних справ.

З ґазет.

Митрополит Антоній, не відкладаючи діла, зараз же помолився гарненько Богу, засукав рукави своєї ряси, сів до столика і написав відозву:

«Во імя Отца, і Сина, і Св. Духа. Возлюбленниє мої чада! Нинє пріспє час, в онь же всі рачітєлі і поборнікі єдиния православния Церкві,

по пастирскому своєму бдєнію повінни єліко сілімуть, соборнє подвізатіся над защітой єя пред сонмамі і леґіонамі нечестівих ґонітєлєй Хрістовия слави.

По наітію Св. Духа повєлєваю вам, возлюблєнниє мої чада, прібиті на Всемалороссійскій Собор, кійждо в дєнь сєдьмий, трідєсятия нєдєлі по Пятідєсятніце, в лето от Рождєства Хріста Бога нашего 1919-є, в Богоспасаємом ґрадє Кієвє бє отвєрзєн. Амінь. Антоній, сміренний раб Божій, но мітрополіт».

Через тиждень—над Печерськими угодниками (вони майже всі лежать під землею) засідав «Всемалоросійський» Церковний Собор. Уся ця братія з'явилась на цей парад повдягана у св'яточні ряси, поначищала свої чоботи з чорними передками і рижими юхтовими холявами, позаплітала патли в коси, та ще й биндочками дехто їх перев'язав, словом—парад.

Порозсідались на своїх місцях, як сидухи на базарі, і почали. Головою Антоній.

— От що, мої чада! Після довгого поневіряння під владою як не українців, то більшевиків, як не більшевиків, то знов українців—св'ята православна Церква прийшла до цілковитого занепаду. Скрізь, де тільки глянеш—мерзость і запустєніє: штукатурка на церквах пообвалювалась, вікна повибивані, в середині церков, де повинен Дух Св'ятий вітати—горобці літають, образи св'яті позапаскуджували. А все від чого? Від того, що нема

нашого православного царя єдиного, нема його властної руки над мужичньою, нема у мужичні страху і трепету, нема у духовенства сили і колишніх приношеній. Розпаскудився народ і нема через це нам життя, як то колись було. Воно було б, може бодай подібне до тамтого. але, возлюбленії мої чадушка, на це нема надії. Крім усіх иньших перешкод, які стоять нам на дорозі до такого життя, як колись було,—є одна, яка зовсім непоборима. Це є українська мова. Ми її не знаємо, а мужичня хоче, щоби тільки нею ми до них і до Господа Бога звертались. Я і ви всі, чадушка, знаємо добре, що Господь Бог не розуміє по вкраїнськи ні бе, ні ме, а мужичня цього не знає і не розуміє. Але ми, служителі церкви, не маємо сили їх переконати. Я вже півтора пуда свічок спалив, але наітія Св. Духа не отримав і способу переконання не знаю. Тому треба при помочі ізбранного Богом ґенерала Денікина знову завести нашу удобо-понятну мову російську. На ній ніхто нас із патенлику не зіб'є і ми властвуватимемо і нині, і присно, і во віки віков.

— Амінь, — прогуло з кожного служителя церкви, як із кадовба-сипанки і цим самим пропозицію принято.

Тут встає зі свого стільця один батюшка і звертається до Антонія за благословенням, щоби розпочати свою промову.

Той широко перекрестив його, підставив йому під ніс руку і він заговорив, трохи в ніс, хотя

жадних познак на те, що ніс збірається «на отльот» не було. Він був тільки червоно-синій, ознака, що власник його з породи Денатурківців.

— Скажу коротко: у пасомих нами овець є багато грошей. Треба набавити за повсєднєвні треби, за панахиди, а що саме головне—за хрестини, шлюб і похорони. Особливо за похорони. Для нас у теперішні часи—це золоті жили з Каліфорнії. Тільки поставмо домагання Денікинові, щоби дозволяв ховати усіх порозстрілюваних—по християнському обичаю: з церковним проводом. На похоронах ми найбільше зароблятимем.

— Амінь,—загуло знову так, що аж паникадило заморгало своїми лямпочками і кілька горобців фуркнули на шибки вікон.

Піднявся за благословенням ще один попик, худощавий, з облізлими патлами. Заикуватий від того часу, як йому однієї ночі приснився Петлюра.

— Я п-п-пропоную по-попоп-п-п'ять тисяч!— випалив він як з рушниці.

— Ти, чадо—коли говориш, то наче співай, тоді лекше тобі буде,—звернувся до нього Антоній.

— Я вже... в-в-все ска-ка-ка... зав!—випалив він ще раз.

— Амінь,—заворушились попи і стали ласо потирати руки.

— Тепер, чада мої возлюбленії, річ у слідуючому: нашого батюшку-царя і майже всіх його сродників—убито. Приняли вони мученичу кончину за віру і правду, і за те, що мали добре серце до

своїх підданих. Через це все, я б пропонував звернутись до патріярха нашого, щоби він зачислив їх до ліку св'ятих.

— Амінь,—відповіли всі на ці слова Антонія, і він продовжував:

— Тепер наказую вам усім:—усі піднялись на ноги—розпаскулжений народ кожну середу предавати Анахтемі. Тому, що народ, крім добровольців, весь розпаскудився і ні поштучно, ні гуртом якось не зручно клясти, то, щоби це лекше йшло і було все ж таки більш-меньш добре—будете Анахтему возглашати по ґуберніям. Анахтема Київській ґубернії, Анахтема Полтавській ґубернії, Анахтема Подільській ґубернії, Анахтема Московській ґубернії. Коли скінчите Анахтему ґуберніям —тоді возглашайте: Анахтема Петлюрі, Анахтема Троцькому, Анахтема Повстанц...

— Що?!—роздався в дверях оклик і в середину увійшов озброєний повстанець, а за ним виглядало ще десятків зо два загорілих на сонці і вітрі лиць.—Що це ви, курчатонька, тут розцяпались? А ну, ставайте в ряд по величині животів: найбільше пузаті на право, а безпузі на ліво!

— Господі! В руцє Твоі предаю дух мой,— залементував Антоній.

— На біса твій смердючий дух Господу Богові здався? Його забере той Анахтема, якого ти по ґуберніях розсилав. Відведіть їх, хлопці, у в'язницю. Та глядіть, щоби ні один не втік. Ці тхорі

насмородять ладаном так, що й голова закрутиться, а тоді й поминай як звали.

— Не втекуть, батьку. Ми їх в мішок та з верху полінякою.

— Ні, так не треба: буде багато смороду. Ви їх стережіть тільки, а вони колись і самі ноги попротягують. Ну, повертайтесь!

«Всемалоросійський» Собор повернувся і перед очима здивованих горобців рушив на двір: по переду пузаті, а по заду безпузі.

---

19. ГАРМІДЕР.

Господь Бог тільки що пообідав, скинув постоли, ліг на ліжанку, в яку Мати Божа підсовувала солому і запалив люльку.

— Ти ж, Маріє, гляди, щоби чаду не було. Я трохи задрімаю, бо щось нездужаю, в крижах ломає. Та просуши мої онучі. Я й забув за них. Сьогодня в якусь калабаню втеліщився і замочився трохи. Доведеться, мабудь, кинути постоли, та, взувати чоботи.

— От такої! Ти вже дуже запанів! Що то, тепер чоботи дешеві? Змарнувати змарнуєш, а потім за підметки платитимеш кілька сот карбованців? Ні, голубе сивий, походиш і в постолах. Приглядайся під ноги, то й не втеліщишся другий раз і сухий будеш.

На дворі загавкав пес.

— Вже несе когось! А, бий вас нечиста сила! Не дадуть спочити. Біжи, Маріє, проведи.

— Не піду! Це знов певно Російський чорносотенець зі своєю молитвою.

— Та хто б там не був, а провести треба. Що ж то за фасон буде, що люди звертаються до Бога, а їм тут пси штани крають? Доведеться таки пса прогнати.

— Нехай не ходять завчасу! Звикли зі всякими дрібницями лізти та красти, що запопадуть. Не бійсь, як пса завели, так нічого не пропадає, а перед тим, то нічого не кажи залишити на обисті. На що вже, стару мотузяну обротку—і ту вкрали!

А пес на дворі, аж заливається. Вже чути під сіньми. В хату вбігає якийсь молоденький Ангол.

— Добридень, Господи Боже! З понеділком будьте здорові!

— Здоров будь і ти. Що скажеш?

— Та от, лежу я, значить на Небі, над Сибіром, і дивлюсь на Землю. Бачу: Троцький Колчака начинає лупити. Та таки добре лупить, аж гуде! Колчак позапалював в церквах свічки і молить Вас, щоби помогли йому Троцького подужати, а сам, тимчасом, все далі й далі тікає в Сибір. Вже й правительство його спаковується в Омську. Думають теж чухрати, але попереду війська, щоби воно, виходить, правительство захищало, бо в війську більше народу, чим у правительстві.

— Ну?—муркнув Господь Бог.

— Більше нічого. Помогти?

— Утікати помагай йому.

— Бувайте здорові.

— Іди здоров.

Ангол пішов. Мати Божа пішла його проважати.

На дворі вона побачила ще якесь Анголятко, яке не рішалось іти до хати, бо боялось пса.

Вона привела його в хату.

— Тобі чого треба?—грізно запитав Господь Бог.

— Я—Herr Gott—від Німців прийшов. Вони дуже просять, щоби Herr Gott помогли їм сплатити контрибуцію Антанті, щоби помогли їм подолати їхніх спартакусів, щоби в Німеччині вугля прибавилось, щоби...

— Та може вже досить з них? Біжи і помагай, коли найдеш потрібним. Під кінець року дасиш мені звідомлення зі своєї діяльности.

— Бувайте здорові,—сказало Анголятко і, страшенно задоволене тим, що це воно буде, по своїй волі, помагати Німцям—побігло по Небі, підскакуючи, наче б його проізвели в єфрейтори.

— Ні! Досить вже з мене! Не хочу я більше нічим турбуватися. Михайле!—крикнув Господь Бог.

З канцелярії вийшов Архангел Михайло і мовчки став коло порога.

— Біжи зараз же в Рай і скажи Херувимам і Серафимам, що їм я доручаю помагати людям на Землі, коли вони найдуть потрібним. Кожний на-

рід, який лише живе на землі, буде мати свого Ангола-комісара і хай він йому й помагає, а я трохи відпочину.

Архангел Михайло стукнув каблуками, повернувся й вийшов.

Господь Бог витягнув з рота люльку, висипав з неї попіл і знов ліг на ліжанку.

Мати Божа дістала кужіль, застромила його в лаву і сіла прясти. Тільки веретено загуло. В хаті стало тихо, лише ніс Господа Бога почав посвистувати.

Аж нараз, знов пес залаяв, але зараз же й замовк і незабаром в хату увійшов Ісус Христос.

— Де це ти шалаєшся?—запитав Господь Бог.

— Ходив до лікаря. Все ще в боці болить і крівлею харкаю від того, що Жиди бока пробили.

— А на Землі що робиться, дивився?

— Та дивився, бодай би його й не бачити! Вже не можу розібрати, хто й чого там хоче. Таке завели, як у жидівській школі перед сабашем. І чого ви, тату, терпите їм? Право, я б не змовчав.

— Я вже сказав собі: хай роблять, що хотять. Моя хата з краю, а коло неї й пес без прив'язі. Я ні в що не мішаюся і нічого не хочу знати. Старий вже став. Я повіддавав усі справи окремим Анголам-комісарам і нехай вони опікуються Землею.

Тільки що Господь Бог це промовив, як у хату увійшов Архангел Михайло і витягнувся коло порога, руки по швам.

— Ти що, Михайле?

— Так що, дозвольте відрапортувати, у Раю скандал і заворушення, а навіть справжнє побойовище.

— Що таке?! В Раю? Та хто ж це смів?!

— Так що, дозвольте відрапортувати,—усі Анголи-комісари один з другим мордобитіє вчинили. Розпочав Ангол, якому було доручено наглядати за Денікином. Він навмисне, дозвольте відрапортувати, порадив Денікинові захопити Київ від Петлюри. Петлюрин Ангол запитав того: «Що ж ти це, не бачиш, що він робить там? На віщо дозволяєш?!» А той до нього: «Та кому ти «тикаєш»? З ким ти, мерзото, говориш? Я ґенералом управляю, а ти ким? Якимось «хахлом»—та, довго не думаючи—бац! його крилом по загривку. Ангол більшевиків побачив це, та й собі обох їх по потилиці. Незабаром вони в трьох зробили аж шість фронтів. Ну, а далі, дозвольте відрапортувати, усе пішло шкереберть. Я хотів було розняти їх, так кричать—не підходь! Иньші Анголи-комісари почали й собі один з одним битися. Восьми-крильні гателять шости-крильних так, що тільки пух по Раю літає. В Раю усю траву вже потолочили, порозполохували усіх св'ятих так, що вже нема мені ради з ними. Що прикажете робити?

— Іди, Михайле, і порозганяй їх усіх під чотирі вітри. Я сам зараз прийду, ось тільки постоли взую.

Михайло Архангел вийшов, а слідом за ним,

з ковинькою в руці і сам Господь Бог пішов до Раю.

— Silence!—закричав він по французьки, але його ніхто не слухав.—Руйх!—крикнув ще раз, по німецьки і, осердившись, штурхнув одного ковінькою.

Ніхто, однак, його не слухав. Усі засапались і в райському повітрі тільки мордачі лящали.

Тоді Господь Бог плюнув на всіх і порішив, що хай, мовляв, б'ються. Колись перестануть і знов йому служитимуть. А щоб і тепер мати з них яку небудь користь, так він порішив оголосити бльокаду Раю, але рівночасно за гроші продавати їм зброю, одежу, харчі і таке иньше. Все, мовляв, копійчина на тютюн буде.

А Анголи-комісари ні на що не зважають і б'ються.

ЗМІСТ.

У Бібліотеці «Шлях», що її видає Культурно-Просвітний відділ Української Військової Місії в Берліні, появилися досі такі книжечки:

1. **Василь Верниволя.** Як стати по українському грамотним—коротка укр. правопись із додатком: Дещо з укр. граматики . . 1 М.
2. **П. Гайдалемівський.** Українські політичні партії, їх розвиток і програми . . . 30 фен.
3. **Я. Чепіга.** Аритметичні правила для початкових шкіл—із другого київського видання для потреб полонених українців прилалив Василь Верниволя . . . . 70 фен.
4. **К. Немова.** Як вести збори . . . . 50 фен.
5. **М. Синежупанець.** Гостинці. Збірка фейлетонів.
6. **Др. Вадим Зелінський.** Розмови про недуги та здоровля . . . . 30 фен.

